

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJØBENHAVNS UNIVERSITETS FEST

I ANLEDNING AF

HANS MAJESTÆT KONGENS

FØDSELSDAG

den 8de April 1870.

Heri: Kristelig Overleverings Betydning for den evangelisk-protestantiske Kirke.

Af

Dr. H. N. Clausen,
Universitetets Rektor.

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJØBENHAVNS UNIVERSITETS FEST

I ANLEDNING AF

HANS MAJESTÆT KONGENS FØDSELSDAG

den 8de April 1870.

Heri: Kristelig Overleverings Betydning for den evangelisk-protestantiske Kirke.

Af

Dr. H. N. Clausen,
Universitetets Rektor.

KJÖBENHAVN.
Trykt hos J. H. Schultz.

1870.

Kristelig Overleverings Betydning

for

den evangelisk-protestantiske Kirke.

Af

Dr. H. N. Clausen.

„*In Evangelio* (*Joh. XIV.6*) *Dominus*: „*ego sum*“, *inquit*, „*veritas*“, *non dixit: ego sum consuetudo. Itaque, veritate manifestata, cedat consuetudo veritati.*“

Det anførte Ord af en afrikansk Biskop Libosus (i det tredie Hundredaar)*) omfatter i sin Korthed en alvorlig og vægtfuld Tanke. Nærmest og umiddelbart er Ordet en Paamindelse til Kristi Bekjendere, den kristne Menighed: Henvisning til Herren, i hvem de bekjende Sandheden aabenbaret fra Gud, og Advarsel mod at tage de afledede Bække for Kilden, at standse ved disse istedetfor at søge tilbage til hin. Vistnok kan Ordet ogsaa føre Tanken ud i et meget videre Spor. Det stiller nemlig den personlige Overbevisning, som har Rod i Mennesket selv, — i det Guddommelige, som det oprindelig aabenbarer sig i Mennesket og for Mennesket —, imod Antagelse paa fremmed Haand, der søger sine Støttepunkter udenfor sig i Tid og Rum. Det store Flertal af Mennesker nøjes helst med at tænke og tro, dømme og slutte, handle eller undlade at handle efter som de have seet og hørt Fædrene før dem og som de see og høre Menneskene omkring dem tro og slutte og handle. Et forholdsvis ringe Mindretal bærer i sit Indre en uafviselig Trang, der kræver Tilfredsstillelse, og

*) Udtalt i Konciliet i Karthago a. 258 (Labbei Concilia I. 811), — anført af Augustinus: de Baptismo III. 6.

saadan Tilfredsstillelse kan alene naas ved at bygge og bo paa egen Grund, ved at søge i sig selv den bestemmende Grund til at tro og handle saaledes, ikke anderledes. Det er den ideale Sandheds og den historiske Overleverings Magt overfor hinanden. Paa ethvert Punkt i den menneskelige Verden, i de mest forskjellige Arter af Livsvirksomhed træder denne Grundforskjellighed frem imellem ulige organiserede Individer, — neppe dog nogetsteds mere indgribende og paa mere haandgribelig Maade end i den religiøse Sfære.

Og i ethvert Tilfælde er det kun i den kirkelige Verden at Traditionen har været i Stand til i Tidernes Løb at skabe sig en Form, grundlagt, udstøbt og gjennemført i en saadan Fuldendthed, at den træder op som jævnbyrdig Magt Side om Side med det aabenbarede Sandhedsord.

Det er faldet i vor Tids Lod at staa som Vidne til et i sin Slags storartet kirkeligt Optrin: et almindeligt, oekumenisk Koncilium i den romersk-katholske Verdens Hovedstad, — først det attende i de oekumeniske Kirkeforsamlingers Række efter det første i Nicæa A. 325. Et Tidsrum af 306 Aar ligger imellem Afslutningen af det nærmest foregaaende i Trident (A. 1563) og Aabningen af det nuværende (8de December 1869): med et Antal af 700 Prælater, blandt hvilke dog ingen af den græske Kirke. Efter Ordene i den forrige Aar udstedte pavelige Indkaldelse skulde omtrent Alt hvad der staar for Kristenheden som helligt og ærværdigt komme under Konciliets Overvejelse og Beslutning; og efter det pavelige Organ (Civiltá cattolica) i Rom skal „den hele Kristenheds Hjerteslag være at søge i Vatikan-Konciliets Sal". Det maa dog derved betænkes hvad en katolsk Autoritet*) lægger paa Hjertet: at „den pavelige Magt er fra

*) J. J. Döllinger: Kirche u. Kirchen, Pabstthum u. Kirchenstaat. 1861. S. 38—39.

én Side den mest bundne, der kan tænkes; thi dens Bestemmelse er fremfor Alt at haandhæve de kirkelige Anordninger og Love og afværge deres Overtrædelse. Den pavelige Stol er fremfor Alt kaldet til selv at foregaa med Exempel af den omhyggeligste Iagttagelse af kirkelige Bestemmelser. Kun under denne Betingelse kan den gjøre Regning paa de Enkeltes Lydighed, paa de Troendes Tillid og Ærefrygt. Enhver grundig Kjender af den kirkelige Lovgivning kan derfor i de fleste Tilfælde forudse med Sikkerhed, hvorledes den pavelige Afgjørelse vil falde ud". Den kurialistiske Politiks staaende Symbolum: „non possumus", har her sin Forklaring; — og med lignende Sikkerhed ville ogsaa et paveligsindet Konciliums Majoritets-Beslutninger, som desuden udgaa med pavelig Sanktion, kunne forudsees. Andre Skridt end i tilbagegaaende Retning er der i al Fald ikke at vente*).

---

*) Dog kommer der ogsaa andre Stemmer til Orde, — netop af dem, der ikke høre til det ultramontane Parti, — som vugge sig i allehaande idealske Forestillinger om Konciliets mulige Frugt. Pariserfakultetets Dekanus Biskop Maret har i et udførligt Værk: Du concile général et de la paix religieuse (1860) udtalt sig saaledes: „Vor Tid har ikke længere den levende Gud; den kristelige Enhed er sønderrevet; Videnskaben har skilt sig fra Troen; Friheden vil herske uden Religion. Men vi maa bekjende, at en frygtelig Del af Skylden hviler paa dem, der have repræsenteret Enheden, Troen, Religionen i Verden. Vedbliver det som det nu er, bliver det endnu værre. Men det maa blive bedre, og dertil er Konciliet en virksom Impuls. Naar Nutidens store Vildfarelser ere ligesaa meget Fornægtelser af Fornuften som af Troen, saa kan Konciliet fuldføre en heldbringende Gjerning, idet den atter stiller den kristelige Sandhed i klarere Lys, vinder de Fraskilte ikke ved Bandstraaler, men ved fuld Retfærdighed og Kjærlighed, erkjender Alt hvad der er sandt, fører det tilbage til Kristus, ikke nægter den nye Tid de mulige Indrømmelser. Dersom det, som alle store Kirkeforsamlinger have gjort, forbinder dermed Reformation af Kirken, og fornyer Troens Forhold til Videnskaben, Kirkens til Samfundet, dersom det, istedetfor at ophøje den pavelige Ufejlbarhed til Dogme, paabyder periodisk Gjentagelse af Koncilierne og derved bereder Sandhedsordet et fast Sted, saa kan det blive

Men ogsaa til „alle Protestanter og Akatoliker“ har Pave Pius, i Anledning af den forestaaende Kirkeforsamling, henvendt sig i en apostolsk Skrivelse af 18de September f. A.; hvori han — næst den selvforstaaelige Erklæring: at „de samtlig vandre paa Vildspor, fordi de ikke høre til Kristi ene og eneste Kirke, i hvilken Sandheden alene er forbleven uforanderlig“ — opfordrer dem til „at undersøge med Alvor, om de forfølge den Vej, som vor Herre Jesus Kristus har foreskrevet for at opnaa den evige Frelse“. — Det vilde ikke kunne findes velbetænkt, om evangelisk-protestantiske Kirker ansaae sig fritagne for at ændse et opfordrende Ord fordi det udgaaer fra pavelig Mund; thi langt mere end noget Ord fra denne Side opfordre selve de aandelige Tidstegn til at forelægge os det Spørgsmaal til alvorlig Besvarelse: om den rette kristelige Sandhedsvej er at søge hos os eller i den romersk-katolske Kirkelejr. Den trosfaste og trosfrejdige Retning — for en saadan vilde Spørgsmaalet være overflødigt — hører ikke Nutiden til, vel derimod et flagrende Sind, som i Døgnets Travlhed eller i selvbedaarende Sorgløshed vender sig uvillig bort fra det Alvorlige og Forstemmende Fra Sider, hvor man ikke blot er Konciliets Scene nærmere, men ogsaa har Leilighed til at blive bekjendt med Jesuiterpolitikens Operationsplaner, mangler det ikke paa Forsøg paa at bringe den protestantiske Kristenhed til at skjenke den romerske Kirkes Foretagender noget større Opmærksomhed end den synes tilbøjelig til: „Hvad der forekommer os at være det sørgeligste af Alt er den Ligegyldighed, hvormed man i Europas Land bereder sig til at være Vidne til Konciliet. Man seer deri en Gjenstand for pikant Underholdning; det er ret interessant der

---

et sandt Lægemiddel for Tidens Brøst.“ — Der er her Overflod af fromme og gode Ønsker; men Haab om Opfyldelse af endogsaa kun en Del af dem er neppe at skimte bag Ønskernes Ord.

at see gotiske Paastande dukke frem paa ny, der hæve Billedet ved at meddele det en midalderlig Kolorit. Denne Sorgløshed, der betragter sig som meget filosofisk, røber en meget middelmaadig Forstaaelse af den moralske Stilling i Europa. Vi begribe den hos visse Filosofer, som anmelde at Kristendommen er fuldstændig begravet, — hvad der iøvrigt ikke hindrer dem i at angribe den med bestandig ny Forbitrelse. Men vi finde det uforklarligt at den findes ogsaa hos besindigere Aander. Vi for vort Vedkommende tro, at det vilde være vanskeligt at overvurdere Betydningen af det, der beredes i Rom. Der er én Kjendsgjerning, som ikke kan overses. Katolicismen udgjør det eneste veldisciplinerede og staaende Korps. De liberale Skoler følge den ene efter den anden, og nedbryde ofte hinanden indbyrdes. Det katolske Parti er idag hvad det var igaar, og hvad det vil være imorgen. Overfor en saadan Stilling at erklære Konciliets Forhandlinger at være en ligegyldig Ting, erklære det for ligegyldigt om Konciliet behager at fordømme selve Grundsætningerne for den Ret og de Friheder, af hvilke vi alle leve, — er mere end Letsindighed, det er Forblendelse“ *). — Der kan dog her spørges: om det ikke maaske turde være det Allergunstigste for Evangeliets og den evangeliske Kirkes Sag, dersom det maatte behage en Kirkeforsamling i det nittende Hundredaar — Oplysningens, Frihedens, Fremskridtenes Hundredaar! — at dekretere Paven personlig Ufeilbarhed, tilkjende et syndigt Menneske guddommelig Viden. Hvor Helligheden blot kommer til som tom Pavetitulatur, der er Viden just under Ufeilbarheds-Masken selvfølgelig udsat for at blive misbrugt paa den syndigste Maade.

Maaske vil en sammenlignende Betragtning af den kristelige Overleverings Betydning for den romerk-katolske

*) Revue chrêtienne. 1869, N. 12.

og for den evangelisk-protestantiske Kirke kunne gælde som et Bidrag til at komme hin Opfordring imøde. Betragtningen vil i alle Tilfælde føre ind paa et kirkeligt Hovedpunkt. Det plejer ofte nok at siges og høres — som Opmuntring til ikke at lade Tanken fare om en Forening af de tvende Kirker —: at Protestanter og Katoliker dog staae paa samme Grund. Men det er vel aabenbart, at det ikke alene kommer an paa Grunden, men ogsaa paa Fodfæstet, der tages paa denne Grund. To Kirker, af hvilke den ene forudsætter og kræver personlig Tro og indskrænker sig til en Samfundsvirksomhed, bestemt til at komme de Enkelte vejledende og understøttende til Hjælp, — den anden forudsætter og kræver personlig Selvopgivelse og ubetinget Antagelse af Kirkeoraklets Trosdekreter, kunne kun meget uegenlig siges at staae paa samme Grund.

I.

Romerkirken lader med fuld Aabenhed og Uforbeholdenhed Traditionen fremtræde som kirkelig Lovgivningsmagt, — for den store Eenhed af Kristne indtil denne Dag ligesaa indbydende og tilfredsstillende, som for den evangelisk-protestantiske Kristenhed uforkasteligt Vidne mod den religiøse og kristelige Karakter af Kirkesystemet.

Det maa imidlertid tilstaas: det er gammelkirkelig Praxis at betragte og behandle, begrunde og vurdere det kristelige Trosindhold ikke fra aandelig Side som Samvittigheds- og Livssag, men som enhver hvilkensomhelt Gjenstand for historisk Antagelse og Brug: i Forhold til Vidnesbyrdenes Ælde, til Vidnernes Antal og Anseelse. De kristne Menigheder opstode fra først af som Kolonier midt iblandt jødiske og hedenske Befolkninger. Var det efterhaanden lykket at besejre og vinde

disse fjendtlige Elementer, saa aabnede der sig for Kirkens Lærere en anden — mangengang farligere fordi mere lønlig — Kamp: med dem, der syntes at være vundne for Kristi Evangelium, men nu lagde an paa at indsmugle Bestanddele snart af jødisk Lovlære, snart af græsk Filosofi eller østerlandsk Teosofi, vel endog at omdanne det Kristelige baade i Historie og Lære i fremmedeartede Kunstformer. Det gjaldt her for Kirken om intet Ringere end at hævde det oprindelig Givne mod Forvanskningsforsøg, som truede mere eller mindre den kristelige Sandhed og Frugtbarhed; og Forsvarskampen maatte her, hvor Standpunkterne, hvorfra man paa begge Sider gik ud, vare ligesaa ulige som Vaabnene, der brugtes til Angreb og til Forsvar, blive vanskelig at udfægte med Held. Hvor nær stod det da ikke her at benytte den Overlegenhed, som Traditionen tilbød, — at bringe Modstanderne til Tavshed ved Appel til en historisk Myndighed, istedetfor at indlade sig paa religiøse og religionsfilosofiske Kampe med tvivlsomt Udfald!

En saadan Myndighed, tilstrækkelig til Voldgift i stridige Sager, mente man at finde i de Menigheder, hvor Apostlene selv havde levet og lært og indsat Ældste og Forstandere som Efterfølgere. Til disse Sandhedskilder henviser Kirkefaderen Tertullian fra Karthago († 220): „Gjennemløb de apostolske Menigheder, hvor Apostlenes egne Lærestole have deres Plads, hvor deres autentiske Breve forelæses! Nærmest ved Haanden er Achaia; der har du Korinth. Om du ikke har langt til Macedonien, saa har du Filippi og Thessalonika. Kan du søge over til Asien, saa har du Efesus; og om du er nær Italien, saa har du Rom, som er tilrede med sin Myndighed.“ Thi hvorledes skulde det vel kunne omtvivles, at den hellige Historie og den aabenbarede Lære her maatte være meddelt uden Misvisning og paa en Maade, som ikke var udsat for Misforstaaelse og Mistydning, og at det hellige Efterladenskab maatte

være trofast bevaret? Herhen altsaa, til de ærværdige Moderkirker (ecclesiæ matrices) havde man at vende sig i Tvivlstilfælde eller ved opstaaede Stridsspørgsmaal. „Hvad Apostlene have prædiket, d. e. hvad Kristus har aabenbaret dem skal ikke bevises anderledes end ved de selvsamme Menigheder, som Apostlene have stiftet ved deres Prædiken, saavel ved den levende Røst som ved deres Breve; al anden Lære maa ansés som løgnagtig, fordi den er imod Kirkernes, Apostlenes, Kristi, Guds Sandhed.“ Og følgelig: „Det bør ikke tilstedes Kjettere at føre Bevis for Skrifterne; vi bevise uden Skrift at de intet have at gjøre med Skrifterne: det er min Ejendom; jeg er Apostlenes Arving; eder have de gjort arveløse“ *). Saa tidlig og saa metodisk er Hævdsretten bragt i Anvendelse paa Troens Enemærker! Det er ikke den eneste Frugt, Tertullian, den tidligere Sagfører, har ført over fra de romerretlige Studier paa Teologien.

Men med en Flerhed af Menigheder, som havde apostolsk Oprindelse tilfælles og paa Grund deraf havde Fordring paa selvsamme Rang, var Muligheden af indbyrdes Uoverensstemmelse endnu ikke udelukket. Til endelig Afgjørelse var Nødvendigheden af et højeste Enhedspunkt uafviselig, og til denne var Vejen banet ved den Forrang, der ifølge historiske Grunde maatte tilflyde Menigheden i Rom: Stiftelsen af den førtes tilbage til de to Hoveddapostle Petrus og Paulus i Fællesskab, og den var indviet ved begges Martyrium. „Til denne maa nødvendig den hele Kirke, de Troende allevegnefra samle sig paa Grund af den fortrinlige Forrang (propter potiorem principalitatem); i den er Overleveringen, som stammer fra Apostlene, altid levende“. Saaledes Tertullians Samtidige,

*) De anførte Steder ere alle af Skriftet: De præscriptionibus adv. hæreticos. c. 21. 36. 38.

Irenæus Biskop i Lyon**) († 202). Hermed var der vundet hvad Tertullian nævner „en uforanderlig og urykkelig Trosregel (immobilis et irreformabilis)“, og ved samme Hjælp en sikker og let Sejr over ethvert fremdukkende Kjetteri.

Naar vi saa tidlig finde Stemmer i den vesterlandske Kirke, og fra vidtadskilte Dele af samme, fra Nordafrika og fra Gallien, hæve sig i forenet Bestræbelse for at opstille en kirkelig Myndighed, som kunde være i Stand til at tøjle dem, der maatte fordriste sig til at gaa paa egen Haand, kue dem, der vovede at sætte egen Mening imod den gjældende Kirkelære, da paatrænger Tanken sig om en medvirkende Indflydelse af de romerske Statsformer paa de kirkelige Forhold. I den østerlandske Kirke udviklede Hierarkiet sig først senere, ikke uden Modvægt og Modstand; men i Vesterland stod det politiske Forbillede for Kirkeorganisationen nærmere, og romersk Herskeraand kunde vel friste de kirkelige Styrere til at søge Fasthed i samme Stil og ved samme Midler for Kirken som for Staten. En anden navnkundig Lærer i den afrikanske Kirke i det tredie Hundredaar, Cyprian Biskop i Karthago (Martyr 252) forfægter vistnok den lige Stilling af samtlige Biskopper, alle som Efterfølgere af Petrus og alle delagtige i den ham af Herren overdragne Nøglemagt; men hans Hovedskrift (de unitate ecclesiæ) vidner ved selve Titlen om den Tanke, der er Hovedsum og Spids i hans kirkelige System: den synlige Kirke den ene sande — den kirkelige Enhed grundet i Præstedømmets og Bispedømmets Enhed — endelig: i Kraft af Kirkens Enhed, Adgangen til Frelse ved Kristus selvfølgelig lukket for Enhver, som staar udenfor Kirken. „Habere non potest Deum patrem qui ecclesiam non habet matrem“ (cap. 4).

Men fra den dristige Paastand: at ingen Vej fører til

---

*) adv. hæreses. III. 3.

Kristus og ved ham til Faderen uden igjennem og formedelst Kirken, at Samfund med Kristus kun bliver muligt ved præstelig Mellemkomst — er der en umaadelig Afstand til den ulige dristigere Plan: at bringe Menneskene til at tro paa Virkeligheden af det, der bliver paastaaet. Kristne Folk, hos hvem der dog maatte forudsættes noget Kjendskab til evangelisk Aand og Sandhed, noget Begreb om den ved Evangeliet hjemlede Frihed, skulde bringes til selv at give Afkald paa denne Frihed, frivillig at give sig ind under den mest ubetingede Myndighed og at finde sig vel — i Fred nemlig for ængstende Tvivl og frigjorte fra Samvittighedens Ansvar — i det kirkelige Moderskød! En dristigere Bygning er ikke udtænkt og opført af Mennesker. Bygningsarbejdet har krævet ikke alene kløgtig, omsigtig og forudseende Benyttelse af aandelige og politiske, nærmere og fjernere liggende Forhold, — ikke alene det Lettere: at lede Massernes Vankundighed og Raadvildhed, men at vinde Magt over de forskjelligste Stemninger ved de forskjelligstartede, baade vindende og skræmmende Midler, — krævet endelig, hvad der ikke maatte synes det mindst vanskelige at opnaa: Forbundshjælp hos dem, der kunde føle Kald eller kunde være at formaa til at optræde som Hierarkiets Sagførere, være sig med Lærdoms, med skarpsindig Kløgts eller med mystisk sværmende Romantiks Vaaben.

Traditionsbegrebet er Hjørnestenen i den romerske Kirkebygning. Efterat de første Skridt ere blevne gjorte i Kirkens tidlige Hundredaar: at føre den kristelige Overleverings Begreb ud af den aandelige Sfære, binde den til bestemte Organer, føre den frem i Former med bydende Magt, har Bestræbelsen i de efterfølgende Tider maattet gaa ud paa at berede den lagte Grund en saadan Fasthed, at den blev i Stand til at trodse Stormløbene fra forskjellige Sider.

Først skal den historisk grundlagte Kirke være i udelukkende Besiddelse af Alt hvad der antages at være oprindelig

overleveret fra Kristus og hans Apostle og nedlagt i Kirkens Skød. Det er betroet til Kirkens Styrelse at vogte og vaage over den hellige Skat, saa at „intet bliver forandret, intet føjet til, intet taget fra" *). Ved dette Oprindelige og efter sit Væsen Urørlige har Kirken følgelig intet andet at gjøre end at „befæste, styrke hvad der er givet udtrykkeligt og udviklet, vogte hvad der er givet fast og bestemt", og kun der, hvor den faste Form har fra først af manglet, at „træde nærmere bestemmende og udformende til*)! Hvor haandgribelig end Afstanden kan være imellem Evangelielærens livsfyldige og frugtbare Simpelhed og Konciliebestemmelsernes og det derpaa opførte Systems kunstfulde Læreformer, saa er det Kirkens ufravigelige Paastand — og ingen troende Katolik tør drage Sandheden i Tvivl —: at der den Dag idag ikke bekjendes Andet som kristeligt Trosindhold end hvad der er blevet troet og bekjendt „altid, allevegne, af Alle" *). Det skal være den bestemtere, fuldstændigere Form, det nøjere betegnende Udtryk, der gjør Forskjellen imellem Apostelmenighedens og Romerkirkens Tro og Lære til enhver senere Tid. Indholdet skal fuldkommelig dække hinanden.

Det er nemlig fremdeles Følge af den Stilling, Kirken tildeler sig selv, at den er ikke blot Traditionens lovlige Modtager og Ihændehaver, men ogsaa eneste berettiget Udtyder og Fortolker af det oprindelig Overleverede. Kirken alene kan drage Grændsen imellem den sande og ægte Tradition og det, som kan findes indsmuglet under falsk Flag, og den alene har Nøglen til at tyde det Overleverede i den rette Mening. „Alle Katoliker maa vide at de skulle godkjende Lærerne efter Kirkens Anvisning, ikke, i Tillid til Læren, vrage Kirkens Tro" *).

---

*) Samtlige anførte Steder ere tagne af det klassiske Værk af Vincentius, gallisk Munk i Klostret paa Øen Lerina (mod Midten af det 5te

Hvor dette staar fast og utvivlsomt for de Troende, der har Kirken unægtelig hvad den behøver for at gjøre en ubetinget og ubegrændset Magtfuldkommenhed gjældende paa Troslærens og Kirkelivets Omraade. Men dog bliver det endnu bestandig en omstændelig og noget besværlig Procedure: — ved enhver Bestemmelse angaaende Lære, Gudstjeneste, kirkeligt Liv først at skulle forklare at der haves en oprindelig Overlevering i Kirkens Gjemme, hvortil den støtter sig som Hjemmel, og at godtgjøre at den rette Betydning eller Anvendelse er truffet her og alene her. Indvendinger og Indsigelser af forskjellig Art ville, saalænge Sagen staar saaledes, ikke kunne tænkes at udeblive. Tridentiner-Konciliet opstiller — for at tage et Exempel — den Paastand (XXII cap. 2) om Sjælemesser for de Afdøde: „at Messeofret her bliver frembaaret aldeles efter Apostlenes Tradition". Hvor mislig en Opgave, dersom Kirken virkelig skulde paatage sig at paavise Sjælemesser eller Grund derfor i Apostlenes Skrifter! Det er derfor vel betænkt naar Jesuit-Kardinalen Robert Bellarmin († 1621) kommer Kirken til Hjælp med en Slutning (som tilsidst ligger til Grund for det hele romerske Trossystem) fra det, som maa være, til det, som er, — med andre Ord: fra paastaaet Nødvendighed til historisk Virkelighed. „Efterdi" — saaledes lyder Slutningen — „Skriften ikke indeholder Alt, og saaledes et overleveret Ord er nødvendigt, saa følger at der er et overlevet Ord, eftersom Gud ellers vilde have sørget slet for sin Kirke" *). Men nu er det utænkeligt at der ved nogen Overlevering skulde kunne være forudsét og sørget for alle Tilfælde, som ligge indenfor Mulighedsgrændsen

---

Hundredaar): Commonitorium pro cathol. fidei antiquitate et universalitate adversus profanas omnium hæreticorum novitates. c. 32. 23.

*) de verbo Dei. IV. 5.

af den teologiske Debat: for Løsning af omtvistede Problemer, Voldgiftskjendelse i Lære- og Meningsforskjelligheder, der kunne true Kirkens Fred og Troens Enhed. Slutningskjæden driver saaledes med Nødvendighed et Skridt videre frem. Hvor utilstrækkeligt maatte ikke Gud siges at „have sørget for sin Kirke“, dersom den skulde for alle mødende Tilfælde være henvist til en én Gang for alle given, uforanderlig og endelig afsluttet Tradition, ude af Stand til at søge Sandhedsreglen, den højeste Autoritet i sig selv! Kirken er følgelig i Stand hertil. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? Er der Sandhed i den Paastand: at Kirken bliver „Dag for Dag belært af den Hellige Aand“ *), at Kirkens Overhoved indtager Pladsen som „Guds Vikarius paa Jorden“ **), som det synlige Hoved, der er traadt i Stedet for det usynlige, Kristus, saa kan Kirken ikke være bunden til Traditionens Krykke; Kirkens egne Kjendelser og Domme, dens officielle, dogmatiske og rituelle Bestemmelser og Ordninger maa gjælde som Kristi egne***).

---

*) Conc. trid. XIII introduct.

**) Conc. trid. VI. de reform. eccl. c. 1.

***) Cat. rom. I. 10. n. 18: „Ecclesia errare non potest in fidei et morum disciplina tradenda, quum a Spiritu Sancto gubernetur“.

Angaaende den mislige Slutningsform —, hvoraf der i Grundtvigianismen gjøres ikke mindre Brug end i Romerkirken — fra paastaaet Nødvendighed til Virkelighed fortjener et Ord at mærkes af Stahl (Protest. Kirchenverfassung S. 82): „Turde man maale Guds Raadslutning efter menneskelige Tanker, saa maatte man sætte en ufejlbar kirkelig Myndighed til Bevarelse af den aabenbarede Sandhed; og jeg vilde gaae endnu videre: Gud maatte, for at sikre Menneskene den med saa svære Offere kjøbte Sandhed, udstyre denne Myndighed med personlig apostolsk Hellighed, saaledes som Irvingianismen kræver; fremdeles: han maatte ikke blot skjænke Kristenheden Bibelen, men ogsaa en bestemt og tydelig Kommentar over samme. Men Guds Tanker ere ikke Menneskenes Tanker“.

Et Exempel af nyeste Datum giver utvetydig Bekræftelse af Kirkens autonomiske Stilling og af Pavens Person som Kirkens absolute Organ og Repræsentant. Det har igjennem lange Tider i Midalderen staaet som brændende Stridsspørgsmaal: om det skal være Trossætning for den katolske Verden at bekjende Jomfru Maria som staaende udenfor Vilkaaret af menneskelig Syndighed. Munkeordener — Dominikanere og Franciskanere — og teologiske Skoler have med lige Haardnakkethed kæmpet for og imod. Hvad synes, paa den ene Side, mere modsigende end at paakalde som „Himmeldronning“, som „Naadens og Barmhjertighedens Moder“, som Forbederinde for de menneskelige Slægter en Kvinde, som har været undergivet Syndighedens Kaar med de Dødelige? Men hvad maatte, paa den anden Side, synes formasteligt som at stille Moderen lige med Guds Søn, med Frelseren, stille hende udenfor den Menneskehed, der skal frelses ved ham? Paverne have, under denne Sagernes Stilling, holdt det for rettest og tjenligst at indtage og bevare en neutral Stilling: istedetfor at afsige nogen Kjendelse, hvorved Sagen vilde have faaet sin endelige Afgjørelse — „Româ locutâ causa finita“ —, have de ladet sig nøje med at paabyde de uforsonlige Parter Tavshed. Der er saaledes her et Tilfælde, hvor der ikke kan paaberaabes nogen Overleverings-Myndighed, — et Punkt, hvorom det er vitterligt at der ikke er blevet lært det Samme „altid, allevegne og af Alle“. Men Pius 9 har omsider taget Sagen i sin Haand til Afgjørelse af egen Magtfuldkommenhed. Ikke i et Koncilium, men efter Beraadslagning med 192 Biskopper har Pave Pius under 8de December 1854 ladet udgaa en Bulle, hvori erklæres „ifølge Jesu Kristi, Apostlene Petri og Pauli og Pavens egen Autoritet“: at „den Lære, som fastholder at Maria i Undfangelsens Øjeblik er ved Guds særlige Naade bleven bevaret fri for al Arvesynds-Lyde, er aabenbaret af Gud og skal tros fast og bestandig af

alle Troende". Den pavelige Absolutisme er ved denne Handling faktisk optraadt som kirkeligt Teokrati. Erklæringen af den pavelige Ufejlbarhed, der bliver imødeset af Pavedømmets lydigste Sønner som Udbytte af det nu forsamlede Koncilium, er hermed i Grunden foregrebet. Og dermed er tillige Traditionssystemet erkjendt og erklæret som ufuldendt, utilstrækkeligt saalænge som Slutningspunktet ikke er naaet: den over Vildfarelse og Fejlgreb ophøjede Kirkemyndighed legemliggjort i Pavens Personlighed.

Det fejler ikke at det dristige Skridt i den pavelige Magts Historie*) er blevet og bliver bedømt hél forskjelligt af Romerkirkens Teologer og Kanonister; som bekjendt, er det langt fra at alle hylde den jesuitiske Betragtning: at Kirkens Ære og Forherligelse falder sammen med Pavemagtens. Med Stemninger er det imidlertid ikke let at komme under Vejr; mindst under Forhold, hvor Tilbageholdenhed, Fortielse af eget Omdømme kan stille sig som kirkelig Pligt. Men saa meget synes uomtvisteligt, at det ultramontane System bærer Prisen med Hensyn til indre Konseqvents: for at blive i Stand til at bære en Bygning som den romerske Kirke kan Traditionen ikke savne et Enhedspunkt som højeste, inappellabel Instants. Vistnok kan der hos Forfattere, som danne en Slags Opposition imod Ultramontanismen, findes udtrykkelig Selvforvarelse imod hvad der bliver betegnet som protestantisk Misforstaaelse: „at den pavelige Magt skulde kunne betragtes som ubegrændset absolutistisk".

---

*) En af Vatikanets Sale, i Flugt med de rafaelske Stanzer, er indviet til Forherligelse af den store Begivenhed i Pavedømmets Historie. Hovedvægen fremstiller et Freskobillede: Pave Pius staaende i Midten af Kardinaler og Biskopper og i Nærværelse af det himmelske Hierarki: Profeter, Apostle og Helgene, med Bullen angaaende det nye Dogme i Haanden. I den højeste Himmel troner Treenigheden, — i en ejen-

Men sammesteds findes det udviklet: hvorledes „det er grundet i Kirkens Natur og Arkitektonik at dens Midtpunkt er en bestemt Personlighed, den valgte Bærer af et Embede, som svarer til Kirkens Fornødenheder", hvorledes „den pavelige Autoritet er i Sandhed souverain og fri, ogsaa, ifølge sin Natur og Bestemmelse, maa for overordenlige Tilfælde og Fornødenheder være udrustet med en ganske overordenlig Magt til at bøje enhver blot menneskelig Ret og at tilstede eller anordne Undtagelser fra Reglen", — at følgelig „Enhver, som erklærer: jeg erkjender ikke Paven, Paven er en Fremmed for os, — han erklærer med det Samme: vi sige os løs fra den almindelige Kirke, vi ville ikke være Lem paa dens Legeme" *). Det er ikke let at forene disse Udtalelser, saafremt det at „erkjende Paven" skal være mere end blot at tilkjende ham en særegen Æres- og Værdigheds-Plads. Thi hvad Romerkirken ifølge sit hele Anlæg forudsætter og kræver er netop Magt til at handle, — handle med uindskrænket Magtfuldkommenhed, med en Magt som den, Paven har tiltaget sig ved at paatrykke Maria-Dyrkelsen Rettroenheds-Mærket. Meget betegnende er derfor ogsaa den Tavshed, hvormed hin Akt med dens Konseqventser er forbigaaet i den anførte Bog.

Fra evangelisk og protestantisk Standpunkt ligger der dog ringe Magt paa, om Traditionen behersker Troen under den ene eller under den anden Form: om den ufejlbare Myndighed i Troens Anliggender tænkes at komme tilveje ved Sammen-

---

dommelig Typus: Duen svæver over Maria som tredie Person. Paa Bullen i Pavens Haand falder en Straale, som gaaer ud fra Korset i Himlen, der bæres af en Kerub, og Straalen streifer tillige den opslaaede Bibel, paa hvilken Engelen peger hen: til Bevis for Skriftsmæssigheden af det nye Dogme! To Engle ere sysselsatte med at udbasune den ubesmittede Undfangelse i modsatte Verdenshjørner, medens en tredie udfører sit Hverv: at nedstøde Kjetterne (Protestanterne) i Afgrundens Mørke.

*) Døllinger, anf. skr. S. 38.

træden af Kirkens Overhyrder i en Korporation og at udgaae derfra i Form af inspirerede Trosdekreter, eller om den øverste af disse Overhyrder tænkes, fra det Øjeblik han opløftes paa den pavelige Stol, som Kirkens inspirerede Organ. Den sidste Teori — den kurialistiske, ultramontane — overbyder unægtelig den første — den episkopalistiske — i fantastisk-æventyrlig Form: en ydre Akt, et Konklave-Valg skal bevirke at den Valgte bliver løftet ud af den menneskelige Væren hvad Erkjendelse og Viden angaar, men bliver staaende paa samme Punkt af sædeligt Villiesliv! Ogsaa maa Kirken unægtelig, i Medfør af dette System, kunne være udsat for mere vilkaarlig og voldsom Brug af Magten. Men det religiøse Princip er i begge Systemer det samme: Magtsproget raadende over Troen og Troslivet. I begge er Magten taget fra Kristus og lagt over i Menneskers Haand; i begge er der brudt med Evangeliets Grundlov, med det rette Symbolum for ethvert kristeligt Samfund: „hvor Herrens Aand er der er Frihed“ (2 Kor. 3, 17).

II.

Bekæmpelse af kirkelig Overleverings bindende og tvingende Magt udgjør den negative, protestantiske Side af Reformationsværket. Indsigelsen bliver gjort saavel i Kristi som i Samvittighedens Navn imod enhver Afgjørelse af Trosspørgsmaal, „i Ting, som angaa Guds Ære og Sjælenes Salighed“, ved menneskelig Myndighed af hvad Art nævnes kan: — altsaa ikke blot hvor Kirken træder op med sit ubetingede Magtsprog, men ogsaa hvor enhver hvilkensomhelst „Flerhed af Stemmer“ vil tiltage sig afgjørende Myndighed, eller hvor enkelt Menneskenavn bliver paaberaabt som fuldgyldigt Vidne for eller imod kristelig Sandhed. Hvor- og naarsomhelst der

handles om Troens sidste Grund, gjælder det store, tidt gjentagne Apostelord (1 Kor. 7, 23): „I ere dyrt kjøbte; vorder ikke Menneskers Trælle!"

Men bagved Indsigelsen, det Negative staar Reformationens evangeliske, positive Karakter: Hævdelse af den højere, den guddommelige Overleverings Myndighed, efter Herrens eget Ord: „lader eder ikke kalde Førere! thi een er eders Fører: Kristus" (Matth. 23, 10). Begge Sider af den evangeliske Protestantisme blive sammenfattede naar vi betegne som dens højeste Formaal: Gjenoprettelse af Traditionens sande Væsen, — ved at give Kristus hvad ham tilkommer og Kirken hvad den tilkommer —, Overleveringens Udfrielse af den stivnede, i Magtsprog indsnevrede Form, Tilbageførelse til den frie, aandelige Karakter.

Forholder dette sig saa, vil det forud være klart, hvor skjævt Forholdet imellem de tvende Kirker bliver opfattet, naar man mener at kunne betegne den romersk-katolske Kirke som Traditionskirke, den evangelisk-protestantiske som Skriftkirke. Betegnelsen, opfattet som Modsætning, er allerede fra historisk Side uberettiget. Thi Romerkirken sammenfatter udtrykkelig Skrift og Tradition som Enhed, stiller begge paa lige Fod: „Den hellige tridentinske Synode" — hedder det i den 9de Session — „antager og ærer med lige Andagt og Ærefrygt saavel den hellige Skrifts Bøger som de uskrevne Overleveringer, der ere komne til os, modtagne af Apostlene fra Kristi Mund eller overgivne fra Apostlene, under Indgivelse af den Hellige Aand, ligesom fra Haand til Haand." Og den evangeliske Kirke fra sin Side hylder Skriftens Indhold — Historie og Lære — som Efterklang af Beretninger og Belæringer, der først, og flere Tiaar igjennem, have været meddeelte ved mundtlig Forkyndelse i Menighederne, førend Ordet, til blivende Vidnesbyrd og til Betryggelse mod Forvanskning, er

bleven hæftet til Papiret ved Skrifttegn. Ligesom Johannes slutter sit Evangelium med de Ord (20, 31): „Dette er skrevet for at I skulle troe at Jesus er Kristus Guds Søn“, saaledes hedder det hos Irenæus:*) „Apostlene, som først lærte mundtlig, have derpaa efter Guds Villie overgivet os Skrifterne til at være Grundlag og Støtte for vor Tro.“ Men naturligvis er mundtlig Overlevering endnu længe vedbleven at benyttes til Fuldstændiggjørelse af den skrevne.

Men ikke blot for den historiske Betragtning vilde Forholdet imellem de tvende Kirker være forfejlet ved en saadan Modsætning. Thi en Kirke vilde paa det fuldstændigste miskjende sin reen menneskelige, sin aandelige Karakter, om den vilde søge tilbage til den ene Overleveringsform, der er givet i den hellige Skrift, i saa udelukkende Betydning at den forsmaaede de øvrige Tilførselskilder, som til alle Tider ere uundværlige for Kirkelivets Befrugtning.

Kunde man tænke sig Menneketilblivelsen at foregaa efter en anden Naturordens Lov: — saaledes at enhver Slægt, efter Udløbet af et bestemt Tidsmaal, gav Plads for den efterfølgende, ethvert Slægtled traadte som Helhed ind paa Livsscenen, naar det foregaaende først havde spillet sin Rolle til Ende, hvor forskjelligt vilde ikke hele Menneskelivet danne sig! Hver enkelt Slægt vilde da staae som afsluttet Helhed for sig; enhver Slægt vilde gaae ud fra samme aandelige Begyndelsespunkt, beskrive samme Vej gjennem samme Udviklingstrin, ende omtrent ved det samme Maal af Indsigt, Dannelse, Aandsmodenhed. Men, saaledes som det menneskelige Liv opstaar og skrider frem, er Slægternes Liv indflettet i hinanden Led efter Led som sammenhørende, uadskillelig Enhed. Den foregaaende Slægt er ikke blot fysisk frembringende, men for

*) adv. hæres. III. 4.

en Deel medlevende; de Ældre følge det fremgryende Liv et Stykke, kortere eller længere, med paa Vejen med Pleje og Opfostring, Belæring og Vejledning; de vedblive endnu en Stund at samle til Høst for den fremvoxende Slægt, og denne tager i Arv hvad der er erhvervet og efterladt, for atter ved eget Arbejde at føre det til rigere Frugt. En Sum — bestandig stigende — af Opdagelser og Opfindelser, af Kundskaber og Færdigheder, af lovordnede Forhold og Foranstaltninger, af Grundsætninger og Regler for Lære og Liv, af Vedtægter og Sædvaner, af Sagn og Fortidsminder, af Idrætter og gjorte Erfaringer baade til Efterfølgelse og til Advarsel — gaaer saaledes over som Efterladenskab fra Slægt til Slægt. Denne Overlevering, i al dens Mangfoldighed og Forskjellighed, danner den historiske Traad i Folkenes Liv, Grundlaget for alt det Ejendommelige, der udgjør de nationale Særmærker. Og som Folkeslagene rykke hverandre bestandig nærmere paa Jorden, Afstanden i Rummet forringes mere og mere, og med dem Hindringerne for virksom indbyrdes Paavirkning, aabner der sig en Mulighed for at Jordens Folkeslag mere og mere ville, som Forgreninger paa den samme Menneskestamme, nærme sig til det samme menneskelige Slægtspræg. I samme Forhold ville Overleveringerne, som hidtil have været indskrænkede inden visse Nationalitetsgrændser som historisk-geografiske Rammer, efterhaanden kunne samle sig og udvide sig til at blive en almindelig Menneskeheds-Tradition, hvortil Alle have Adgang, Alle yde Bidrag, og som kommer Alle tilgode.

En stor og væsenlig Forskjel lader sig dog ikke oversé i Maaden, hvorpaa, Stadigheden og Sikkerheden, hvormed det, der er opnaaet af tidligere Slægter, gaar i Arv til de senere. Opfindelser og Færdigheder eller Kundskaber af den Art, der love materielt Udbytte, kunne gjøre sikker Reg-

ning paa Fremtiden; de ville til enhver Tid finde Benyttelse, efter al Rimelighed i stigende Maal og i fuldkomnere Form. Skulde Brugen af Dampkraften eller Elektromagnetismens Anvendelse nogensinde kunne gaae tabt, maatte der være gaaet store og almindelige Omvæltninger og Livsforstyrrelser forud, hvorved Menneskeverdenen fandt sig paa éngang skruet tilbage paa Punktet af en fjern Fortids Kulturtrin. Men for det aandelige Liv raade andre Love, — allerede paa det rén intellektuelle Omraade. Hvad der kan være vundet til en Tid ved Tankens eller Fantasiens skabende eller ved Aandens ransagende, kritisk prøvende og ordnende Kraft forudsætter, for at blive rettelig tilegnet og videre udviklet, tilsvarende aandelige Organer, som ikke ere at finde til enhver Tid. Der kan her paavises Tidsløb, hvor aandelig Afslappelse lader det tidligere Vundne ligge uforstaaet og unyttet hen eller hvor Tanke og Id gaaer i anden Retning, og synlig Tilbagegang paa Videnskabens og Kunstens Enemærker bliver da den naturlige Følge. Endnu vanskeligere kan det være at finde Nøglen til at forklare Svingninger og Omslag i de sædelige Livstilstande. Historien har Tidspunkter at fremvise snart af dybt Forfald snart af mærkeligt Opsving, uden at der altid ved Betragtning af forangaaede Tidsforhold, Begivenheder eller Aandsretninger kan paavises synlig Forbindelse mellem Aarsag og Virkning. Dog vil det tilbagesøgende Blik her i Almindelighed kunne opdage tidligere Frøkorn — til det Gode som til det Onde —, der længe kunne have hvilet i det Skjulte; Spirerne have blot trængt til Forhold, som først senere ere indtraadte, gunstige for Udklækning, eller de have trængt til en Haand, der først senere er kommen tilveje, som har forstaaet at samle det Spredte, der i den spredte Tilstand ikke har været i Stand til at sætte Blomst og Frugt eller i Stand til at bringe Giften til Modenhed.

Paa ethvert afgjørende Punkt i Folkenes Liv staar det fra Fortiden Overleverede, fra Fædrene Nedarvede som medbestemmende Faktor af stor Betydning. Ingen, som attraar nogen Indflydelse, umiddelbar eller middelbar, paa Ledning af den historiske Udvikling, tør tabe Fortidsoverleveringernes Lærdomme og Mindelser af Syne. Thi de ere levende Vidnesbyrd — saameget paalideligere jo højere de føre op i Fortiden — om Folkeejendommeligheden, om de særlige Grundtræk i Livsopfattelse, den folkelige Maade at tænke, føle og virke paa. Hvorsomhelst det Nye søges bragt ind i Livet, maa derfor det Nye saavidt mulig passes ind i gamle Spor eller dog ved forbindende Traade knyttes til det tidligere Bekjendte og Tilvante. Hvor Tidsforholdene kunne nøde til at bryde med den jævne Skridtgang og foretage Spring, der maa det Nye vente sig at blive betragtet med mistroiske eller tvivlsomme Blikke, indtil det har hørt op at staae som nyt.

Men intetsteds udøver Overleveringen sin Magt saaledes som ved Alt hvad der vedrører det religiøse Liv, — og her ikke blot Folkenes, men hvert Enkeltmenneskes Liv.

Vistnok, hvor Mennesket er stillet imellem Sandt og Falskt, hvor en Kristen er stillet imellem Kristeligt og Antikristeligt, imellem det, han som Menneske og som Kristen ikke kan andet end tro, og det, der ikke er ham muligt at tro, der staaer den Enkelte med sin Tro og sin Ikketro for sig selv og med sig selv alene overfor Gud: Guds aabenbarede Ord og Guds Lov i Samvittigheden, — staar saaledes som Luther stod i Worms. Men i de mangfoldige Tilfælde, hvor der er større eller mindre Grund enten til Antagelse eller til Forkastelse, til at tro saaledes eller anderledes, hvor der er Rum for Tvivl eller Vaklen, der finder Mennesket sig ikke vel ved at staa alene med egen Mening og egen Dom; og jo mere det, hvorom der handles, har Betydning for det religiøse eller

sædelige Liv, desmere længselsfuld vil den Søgende eller Tvivlende sé sig om efter ligestemte Sjæle, for at finde Bestyrkning i den ene eller i den anden Retning. Det Samme gjælder med den hele store Kreds af Former, i hvilke Andagten, det fromme Sind plejer at give sig Udtryk i Tale, Sang og ydre Skik. Sædvanemagten bliver her i Almindelighed afgjørende. Det Ældersærværdige staar, alene paa Grund af sin Alder, som det Sandere, Sikrere, Kraftigere, Værdifuldere. Og hvor ofte falder ikke selve Trosindholdet, den religiøse Idee for det fromme Sind uvilkaarlig sammen med den synlige eller hørlige Form, der har gammel Hævd paa at gjælde som Udtryk for Andagten! Men den traditionelle Hævd skjelner ikke imellem Biting og Hovedsag, Form og Væsen; det Mindste kan, ved Brugen og ved Mindet derom fra tidlige Dage, komme til at staa ved Siden af det Største. Der er ikke kæmpet med større Iver for at hævde Herrens egen Indstiftelse: Kalkens Brug ved den hellige Nadver, end der er stridt og strides om Lys eller Ikke-Lys paa Alteret, eller om Knæling ellet Ikke-Knæling ved Altergangen, eller om Brødet skal modtages med Munden eller føres til den med egen Haand. Der er i Daabsbekjendelsen fægtet drabelig om den ene eller den anden Form af ligebetydende Ord, som om det gjaldt intet ringere end selve Væsenet af Bekjendelsens Indhold. At faa tilvant Katekismus eller Psalmebog erstattet ved en anden, selv om det kristelige Trosindhold bliver der forkyndt i renere og frugtbarere Form, udsunget i fuldere og værdigere Tone, eller i en gammel Liturgi at faa endogsaa blot de mest skæmmende Pletter udviskede — hører, som alle Tiders Historie udviser, til de allervanskeligste Foretagender. Det latinske Sprog var allerede i Reformationens Hundredaar trængt ud af Kirkerne som ubrugeligt til Opbyggelse og forstyrrende for Andagten; men indtil Begyndelsen af det attende Hundredaar kunde der endnu findes

latinsk Messe*) og enkelte Latinstrofer i Menighedernes Psalmebøger som højtidelige og velklingende. Saa sejg er Traditionens Magt i det Kirkelige, — i Stand mangengang til at gjøre Grunde magtesløse, som hentes fra højere, fra den religiøse Synskreds, og hæmme uimodsigelige Fremskridt til det Sandere og Bedre.

Men selv igjennem Skyggesiderne fremlyser den kristelige Overleverings store Betydning for det kristelige Liv: den individuelle Tro, dens Grund og dens Tilfredsstillelse udvider sig ved Overleveringens Hjælp til et Fælles. Den evangeliske, ved Reformationen fornyede, Grundtanke: at Troens Kraft til Salighed ligger i Individets egen Tro — slaaer let over i den Vrangsætning: at Enhver bliver salig ved sin Tro, hvor vrang og skæv, hvor mangelfuld og ufuldstændig den end monne være i sit Indhold. Her træder Overleveringen tilrettevisende og udfyldende til; Overleveringen kommer det naturlige Ønske imøde: at sé egen Trosstemning styrket og stadfæstet ved Andres Samstemning, idet den Enkelte føres ud over sig selv og over Det, som hører den Enkelte til, til en kristelig Flerhed fjern og nær. Naar Fortiden frembærer sine Vidnesbyrd om at det, der yder eget Jeg Tilfredsstillelse, Opløftelse, velgjørende Fred, har virket ligesaa paa forgangne Slægter, da hilses hvert saadant Vidnesbyrd — i Lære og Bekjendelse, i Tale og Sang, i Liv og Levnet — med taknemmelig Glæde som troværdigt og paalideligt Vidne om det fælles Kristelige i Aand og Sandhed. Den Enkelte føler sig løftet ved Bevidstheden om at han indtager sin Plads i et fuldstemmigt Kor.

Kristendommen selv har ved sin Indtrædelse i Verden benyttet Broen, der forbandt dens Fortid med Nutiden, den gamle Pagt med den nye. Et talende Exempel giver Brevet til He-

---

*) Engelstoft: Liturgiens Historie i Danmark. S. 371.

bræerne (de palæstinensiske, fra Jødedommen omvendte Kristne). Det var naturligt om Tilbageblikket paa Fortiden maatte hos de jødiske Proselyter fremkalde levende Savn af de synlige Herligheder, hvorpaa de havde maattet give Afkald ved Overgangen til Kristendommen: Templets Helligdom, Offertjenesten, Præstedømmet. Det gjaldt da om at stille de Anfægtede klart for Øje, hvorledes deres Fortid, uagtet alt det blendende Skin, dog kun havde havt svage, forbilledlige Afskygninger, hvorimod Nutiden gav den sande og fulde, uforgængelige Virkelighed: Guds Faderlighedsnaade aaben og tilgængelig for Alle uden Offergaver og Offerblod. Selv Tilknytninger til det Fjerntliggende ere ikke forsmaaede. Hvor sindrigt vidste ikke Paulus i Athen at benytte Vejen for sin Forkyndelse om Kristus ved at pege hen paa den ledige Plads, Grækerne selv havde ladet staa aaben ved at indvie Alteret til „den ubekjendte Gud!" (Apg. 17, 23). Og hvor vel forstod ikke den kirkelige Oldtid at vinde Indgang hos Hedningefolkene ved at omdanne Afgudstempler til Kirker og at henlægge kristelige Festdage til Tider, der vare hellige for Hedningefolkene!

III.

Det lutherske Kirkeliv har fremfor den evangeliske Broderkirke bevaret Pieteten imod det Nedarvede.

„Vi lære at der bør holdes Maade i Frihedens Brug, for at de Uforstandige ikke skulle tage Forargelse og, paa Grund af Frihedens Misbrug, blive ilde stemte mod den evangeliske Lære, og at der ikke uden klækkelig Grund bør forandres noget i de vedtagne Kirkeskikke" *).

*) Apologien: de traditionibus.

Vor Hovedbekjendelse — den Augsburgske Konfession — slutter sig ikke blot til de fra Kirkens Oldtid overleverede Bekjendelser og dermed til det her anviste Spor, hvori de kristelige Mysterier ere blevne behandlede, men den lyser Fred over kirkelige Overleveringer, ældre og nyere, som angaa Gudstjenesten eller anden kristelig Livsorden, naar de ikke have Guds Ord imod sig og iøvrigt kunne agtes tjenlige for Opbyggelse og Bevarelse af kirkelig Sømmelighed. Luther har ikke fundet sig synderlig tilfredsstillet ved det Udvalg af Texter, som fra gammel Tid af ere lagte til Grund for den søndaglige Gudstjeneste og endnu den Dag idag, under Benævnelsen „Evangelier og Epistler“, tjene som Grundlag for Prædiken i vore Kirker. De burde, erindrer han, „vælges ud af de bedste og fornemste Stykker i Skriften; men endnu er ikke Tiden til her at begynde paa noget Nyt. Dog, efterdi der sjelden læses Stykker af St. Pauli Epistler, hvori Troen bliver lært, men for det Meste saadanne, som handle om udvortes Vandel og Formaning, — saa at det er let at mærke at den, der har ordnet dem saaledes, har været meget ulærd (ɔ: ubevandret i Skriften), og lagt altfor stor Vægt paa Gjerninger —, saa burde man egenlig anordne de Stykker fornemmelig til Oplæsning, hvori der bliver lært Tro paa Kristus“ *). Naar Melankton i sin „Apologi“ har givet en udførlig Udvikling og Retfærdiggjørelse af den Augsburgske Bekjendelses enkelte Dele, indskrænker han ikke sin Bevisførelse til Steder ud af den hellige Skrift; men med frit omskuende Blik benytter han Røster af Kirkens Ordførere, fra ældre og nyere Tider, hvorsomhelst de vidne med Skriften, og samler dem med Skriftordet som „Samstemning af den almindelige Kirke“.

Paa Tilknytningspunkt i den gamle Kirke har det heller

*) Walch. X. 2754.

ikke her manglet. Hierarkiets Befæstere have fundet Sporet for sig anvist i de latinske Kirkefædres Stræben og Higen efter kirkelig Centralisering, efter at grundmure Traditionen saaledes at den blev Underlaget for en Kirkemagt, som havde alle Midler til at fremtvinge Tros-Ensformighed. Men i den græske Kirkeverden var Jordbunden for den kristelige Sæd forud beredet ved græsk Kultur. Vilkaarene vare her ulige gunstigere for Bevarelse af de kristelige Ideer i oprindelig Renhed. Alexandria navnlig havde været Hjemsted for den nyplatoniske Visdomslære, og i denne Stad fremblomstrede der i det andet og tredie Hundredaar en Skole for kristelig Teologi (Klemens Alex. † omtr. 220, Origenes † 254), hvor Apostlenes Regel „at behandle det Aandelige aandeligt“ er bleven taget til Hjerte fremfor paa noget andet Sted. Istedetfor, som hist, at stille Traditionen overfor og i Virkeligheden over Skriften, arbejdes der her paa at fremhæve Enheden af den skrevne Overlevering og den uskrevne Overlevering i dens Renhed; istedetfor, som hist, at inddæmme Traditionen i en eneste Form, bliver den her udvidet efter det aandelige Livs Krav og Tarv; istedetfor, som hist, at omsmedde Traditionen til et tvingende og kuende Vaaben, sættes her dens aandelige Betydning i at oplyse, vejlede og samle til sand Enhed i kristelig Tro. Den alexandrinske Klemens udvikler, hvorledes en mundtlig Overlevering maa gaa jævnsides med den skrevne, for at den rette Erkjendelse (gnosis) af det aabenbarede Ord kan blive forplantet fra Slægt til Slægt: „den uskrevne Overlevering af det skriftlige Overleverede (*ἡ τῆς ἐγγράφου ἄγραφος παράδοσις*), som er indskreven i nye Hjerter ved Guds Kraft“. „Den kristelige Sandhedsregel (*κάνων τῆς ἀληθείας*) er Samklang og Samstemning (*συνῳδία καὶ συμφωνία*) af Loven og Profeterne med Herrens Pagt“. „Den som er bleven gammel i Skrifterne og bevarer det apostolske og kirkelige Sandhedsspor i Lærdommen (*ὀρθοτομία τῶν*

δογμάτων) lever rettelig efter Evangeliet, og ledes af Herren til at finde Bevisningerne ved at søge". „Vi sige, at der efter Væsen og Tanke er én gammel og almindelig Kirke ved Enhed i Tro ifølge den ene Pagt, som til forskjellige Tider er stiftet ved den ene Guds Villiesraad". „Kjetterne bortstjæle Kirkens Regel; da de ikke have Nøglen til Indgangen (*τὴν κλεῖν τῆς εἰσοδου*), bruge de en falsk Hovednøgle (*ἀντικλεῖδα*), ved hvis Hjælp de ikke opløfte Forhænget, men sprænge Døren og gjennembryde Kirkens Mur" *).

Saa fint og aandeligt, i saa forskjellig en Tankeretning fra den vestlige Kirkes Ordførere have de alexandrinske Kirkelærere i Tanke, Tale og Skrift opfattet den mundtlige Overleveringsregel, som, grundet i Herrens og hans Apostles Ord, bevarer igjennem Tidernes Løb de kristelige Slægter i Samfund med ham. Der er i denne Tankegang og i Virksomheden, hvortil den fører hen i det kirkelige Liv, intet som kunde tjene eller gjøres tjenligt til at bære Hierarkiets massive Bygning. Fodfæstet tages her i Tro paa den kristelige Sandheds Selvbevisningskraft, som ogsaa er Kraft til at skabe sig fra Slægt til Slægt, under Sandhedsaandens Indvirkning, altid nye Vidnesbyrd i de Troendes Lære og Liv. I tusinde Former, igjennem tusinde Munde — dette er den kristelige Troesslutning — lyde disse Vidnesbyrd saa fuldttonende og saa indtrængende — én Harmoni af kristelige Grundakkorder i de forskjelligste Tonarter, — at Ingen, som ikke forsætlig tillukker Øje og Øre og Sind, kan forfejle Vejen eller lade sig lokke ind paa kristusfjendtlige Afveje.

Men, er det saaledes øjensynlig Misforstaaelse, fordi det er uforeneligt med ethvert Kirkesamfunds Karakter, at den pro-

---

*) Clem. Strom. VI. p. 645. 676. VII p. 755-56. 762-763. 765. ed. Sylburg.

testantiske Kirke skulde miskjende og vrage Overleveringens Værd og Betydning, saa kan, paa den anden Side, Forholdet imellem den katolske og den evangelisk-protestantiske Kirke neppe træde frem i klarere og fuldere Belysning, end ved at agte paa den grundforskjelige Maade, hvorpaa Traditionsbegrebet paa begge Steder bliver bragt i Anvendelse. „Jeg kan ikke", skriver Luther*), „bringe de rasende Papister saa vidt, at de blot forstaa, hvorom de tale eller hvorom jeg strider med dem. Jeg spørger ikke: hvorlænge det har været antaget og hvormange der have antage det, men om det er antaget med Ret; hvorpaa de svare: saa og saa længe har det været antaget og af saa og saa mange!" — og efterat den offenlige Trosbekjendelse var aflagt i Augsburg 1530, da frugtesløse Forhandlinger med de romerske Befuldmægtigede droge sig i Langdrag, gjentager Luther i Skrivelse til sine Trosfæller**): „Jeg troer, I have allerede Modstandernes Svar: Fædrene! Fædrene! Fædrene! Kirken! Kirken! Kirken! Skik og Sædvane ville I faa at høre, men intet af Skriften!"

Det kirkelige Traditionsbevis har nemlig i Autoritetskirken kun én Forudsætning, men denne aldeles utvivlsom og ubetinget: Tro paa Kirken som guddommeligt Orakel. Det falder ikke nogen troende Katolik ind at spørge om eller at forlange anden Grund for sin Tro end den af Kirken officielt beseglede Overlevering. Alt er for Katoliken klaret ved den kirkelige Hjemmel; hvad der er godkjendt af Kirken staar for ham som Guds egen Befaling og Lov.

Den evangeliske Kirke staar anderledes.

Spørgsmaalet og Undersøgelsen gjælder her Overleveringens Indhold: hvad der bliver lært eller anordnet? hvorledes det,

---

*) I sit Stridsskrift mod Henrik 8 af England. Walch. XIX. 310.
**) De Wettes Samling af Luthers Breve. IV. 96.

der overleveres til Antagelse og Bekjendelse eller til Iagttagelse og Efterfølgelse, staar til det aabenbarede Guds-Ord, som her er øverste Lov: „Jeg er Sandheden!“ — „I saadanne Sager (om Troen)“ — det er Luthers Ord*) — „skal man ikke bekymre sig om menneskelig Lov og Ret, gammel Vedtægt, Brug og Sædvane; det er skammeligt at regere Samvittighederne for Gud efter Menneskers Ret og lang Sædvane“. Hvad der overleveres i Kirken og af Kirken bør og skal altsaa undersøges og prøves — med kristelig Frihed, efter den kristelige Indsigt, hvortil Herrens Aand fører ved Herrens Ord. „Vi skulle tage Prøvestenen i Haanden, nemlig det guddommelige Ord, og derefter prøve og dømme Alt hvad Fædrene have talt, prædiket og skrevet og draget ud af Regler og Menneskeslutninger; gjør man ikke det, saa bliver man skammelig forført og bedraget. Men vi holde Forskjellen fast: have de fastsat og besluttet noget efter Guds Ord, saa antage ogsaa vi det — ikke for deres Skyld, men for Ordets Skyld, hvorpaa de støtte sig“ **).

Dette Forhold, Afstanden imellem Guds Ord og Menneskers Ord er Grundlaget i det hele Reformationsværk, og dette Grundlag er givet af Herren selv Matth. 5, ff.: „I have hørt at der er sagt til de Gamle; men jeg siger eder o. s. v.“ Denne Modsætning danner Indfatningen af Herrens Bjergprædiken: — Modsætningen, hvori det Betingede, hvis Sandhed og Gyldighed skal prøves, staaer til det Ubetingede som Prøvesten. Jvf. Matth. 15, 9 Kol. 2,22.

Men, ogsaa det Betingede, det forholdsvis Sande og Rette har sit Værd. Det søgende Menneske, med begrændset Synskreds, hvis Erkjendelse er Stykkeværk, kan ikke undvære hjælpende og ledende Haandsrækning af Andre. I den forladte

*) Walch. X. 1796—97.

**) Luther. Walch. VII. 1786. XI. 631.

Enestilling — og jo mere Aanden føres ind paa de vildsomme Veje, desmere ængstende bliver Forladtheden —, i Følelsen af det Betrængte, der er Enestillingens Lod, lærer Mennesket at vurdere Overleveringens Kilder. Ved at aabne sig for disse bliver den Enkelte udfriet af Isoleringen, han finder sig indlemmet i det store Kristensamfund eller i det mindre Samfund, som har kirkelig Bekjendelse tilfælles, og føler sig beriget og styrket ved den fulde Tilstrømning.

Men, naar der, saaledes som her, spørges særlig om Næringskilder fra forskjellige Tider for kristelig Tro og kristeligt Liv — naar man her, paa den ene Side, maa fastholde det ejendommelig Kristelige udskilt fra det rén Menneskelige og det almindelig Religiøse, og man, paa den anden Side, kan frygte for at tage laante Former og Farver istedetfor kristelig Aand og Sandhed: hvor vanskeligt kan det ikke mangengang falde at paavise saadanne Kilder fra Fortiden i rén og rigelig Strømning! Der er lysende Slægter, hvorfra kristelige Fromhedsskikkelser virke aandelig vækkende og befrugtende langt ned i Tiden, andre, hvor Humanitets-Interesser af forskjellig Natur og forskjellig Værdi have trængt det egenlig Kristelige meget bestemt tilside, og atter andre, hvor ikke blot kristeligt, men aandeligt Lys og Liv overhovedet, mat og døsigt, kun bliver kummerlig næret ved efterladte Smuler fra Fortiden.

For at finde kristeligt Trosliv i ægte, oprindelig Enfoldhed som gjennemgaaende Slægtsmærke, maa der søges tilbage ud over den Tid da Skolen tog Magten til sig, da den kristelige Kamp endnu kun var Værge imod Retninger, som aabenbar truede med at bringe hedensk eller jødisk Usandhed ind i Kristenmenighedernes Tro og Liv, — altsaa til Kristenhedens Barndomsalder. Trossamdrægtigheden blev endnu dengang ikke forstyrret ved Stridigheder om Læreformer af ringe Betydning. Et kortvarigt Gjenskin af den kirkelige Guldalder hviler

over det første Tiaar (og nogle Aar derover) af Reformationstiden, — saa længe nemlig som luthersk Trosaand og melanktonsk Lærevisdom i Forening var i Stand til at bevare det rette Forhold imellem Trosliv og Skoleteologi. Det er denne rén religiøse Overlegenhed, en kristelig Grundstemning som Folkemærke, der giver hin Tidsalder, endnu efter mere end tre Hundredaars Forløb, det uforgængelige kristelige Præg, og navnlig lader os endnu bestandig lytte til Røsterne fra hin Tid som Støttepunkter for egen Trosopfattelse, see hen til det efterladte Exempel i Ord og Gjerning som Vejledning til Grundighed og Omsigt i Prøvelse, Modenhed og Sikkerhed i Dom. Men dog har selv i de kristelig tørre og kolde Tider Kristelighed i Tro og Levnet ikke savnet sine sande Vidner, som just betragtede i den golde Omgivelse, faa dobbelt Værd. Det gjælder kun om at søge rettelig. „Der gives" — paaminder Melankton*) — en Hærskare af kirkelige Ekkoer, som ikke selv ere Fædre til deres Skrifter, men blot, som Sammenflikkere af Forgængere, have heldt Hines Tanker fra én Bog over i en anden, og uden selvstændig Dom optaget Forgængernes Vildfarelser, uden engang at forstaa dem". Som Munk i Erfurt fandt Luther i Klosterbiblioteket Joh. Huss's Skrifter, og blev „nysgjerrig for at sé, hvad dog denne Ærkekjætter havde lært! Da fandt jeg i Sandhed saa Meget, at jeg forfærdedes over at en saadan Mand var bleven brændt, som kunde føre Pennen saa kristelig og mægtig. Men, saasom hans Navn var saa gruelig fordømt, at jeg tænkte, Væggen vilde blive sort og Solen tabe sit Lys, dersom Nogen kom Huss's Navn velvillig ihu, lukkede jeg Bogen i og gik bort med usaaret Hjerte, trøstende mig med den Tanke: at han maaske havde skrevet saadant, førend han var bleven Kjetter; thi jeg kjendte dengang endnu ikke Kost-

*) Apologia conf. De poenit. (med.).

nitzer-Konciliets Historie*). Senere har Luther taknemmelig erkjendt i Huss sin Forgænger, „som har borthugget Tjørne og Hækker i Herrens Vingaard, saa at jeg er kommen ind paa en brakket, jævn og velpløjet Mark“ **). — Et andet Skrift faldt Luther i Hænderne før Kaldelsen til Wittenberg; han udgav det i A. 1516 (under Titel „die deutsche Theologie“) med en Fortale, hvori han vidner at „næstefter Bibelen og S. Augustin har han ikke lært mere af nogen Bog“. „Saa fattig og usmykket som den ædle lille Bog er paa Ord og menneskelig Visdom, saa rig og kostelig er den paa Kunst og guddommelig Visdom***).

Men, som enhver Tid maa være betænkt paa at nytte Fortiden til kristelig Fremvæxt, saaledes er enhver Tid ikke mindre kaldet og beskikket til selv at arbejde for Eftertiden. Hver enkelt Slægt har, efter den Plads, den indtager i Rækkefølgen, sin særlige kristelige Livsopgave, er kaldet til at yde sit Bidrag, der kan fortjene at opbevares for Efterverdenen. „Vistnok skulle vi skjønne paa Andres Flid; men ogsaa vi ere kaldede til at opdyrke et Stykke af Herrens Ager, ikke alene til at nyde dens Frugter“ †). Hvo som mener at skulle søge sin Ære i kun at være tro Bevarer af det, der er modtaget i Arv, uden at anstrenge sig for at forøge det af sit Eget, har sin Dom i Evangeliet om Tjeneren, der leverede Herren den modtagne Mønt tilbage, vel indsvøbt i Svededugen. Luk. 19. 22-23.

I Reformatorernes Liv er Ydmygheden, villig til at modtage og lade sig belære, og Nidkjærheden, selvbevidst

---

*) Walch. XVI. 2563.

**) Walch. XXII. 2073.

***) Luther. Walch. XIV. 206.

†) Luther. Walch. IV. 1272.

og fremadstræbende, stillet os for Øje i skjøn Forening. „Vi skulle“ — skriver Melankton*) — „ikke agte den lærende Kirke ringe, medens vi dog vide at Guds Ord er Dommer. Saaledes ville Ulemperne blive undgaaede til begge Sider: at der ikke oprettes et Tyranni af vrang Sædvane, og at der ikke gives slap Tøjle til de vilde Aander. Som Lærer skulle vi elske Kirken og holde den i Agt og Ære.“

IV.

Det var naturligt at det hele kirkeretlige Apparat, der tjente det hierarchiske Trostyranni til Underbygning og senest blev benyttet til at udstøde Protestanterne som gjenstridige Kjettere af Kristi Kirke, blev Gjenstand for et energisk Had fra disses Side. Selv en saa yderliggaaende Mistænksomhed imod Alt, hvad der fremkom under Romerkirkens Segl, som i Reformationens Hundredaar imod den Gregorianske Kalender lader sig forklare og indtil en vis Grad undskylde. Men saameget mere var det at vente, at Protestanterne vilde med den højeste Grad af Nidkjærhed haandhæve deres Kirkes aandelige Karakter som det rette Skjelnemærke overfor den romerske Kirke, — hævde den agtelsesfulde, men frie Brug af Traditionen som kirkeligt Palladium. Den ved Reformationen gjenfødte Kirke havde maattet erobre sin Grund; det var kun blevet muligt at vinde Plads for sig til at bygge og bo ved at ryddeliggjøre Grunden for Romerkirkens traditionelle Myndighed. I det Øjeblik denne rejstes paany, var den paa det rene Evangelium grundlagte Kirke domfældt som Højforræder imod Kirkens Majestæt. Selv at række Haand til at gjenopføre et Murværk, der atter lod sig bruge som Fængsel for al kristelig

*) Loci theol. Udg. 1543 p. 229.

Frihed, var at afspærre sig den nødvendige Livsluft til Aandedrættet, at vie sig til en hensygnende, skyggeagtig Tilværelse.

Men en stadig Kampberedthed, en vedvarende Anstrengelse af Kræfterne er til alle Tider fundet mere udmattende end selve Kampen og den forbigaaende Opblusning af Livsaanderne. En Frihed, som paalægger Forpligtelsen at være bestandig paa Post, hvor enhver Pligtforsømmelse medfører Usikkerhed og Farer, kan i Længden synes et besværligt Gode; — hvor ulige mere tillokkende en uforstyrret Tilstand af Fred og Hvile, kun at det Gode lader sig opnaae paa nogenlunde anstændig Maade! — og Anstanden syntes at være nogenlunde bevaret, saa længe som det kunde lykkes at holde Teori og Praxis ud fra hinanden. Man vogtede sig vel for at falde ind i det romerske Kirkespor ved udtrykkelig Ligestilling af Tradition og Skrift. Man tænkte ingenlunde paa at proklamere Kirkelæren som Behersker af kristelig Tro og Læreudvikling; man vedblev at føre Reformatorernes Ord i Munden om den hellige Skrift som Troens og Troslærens ene rette Grund, der selv er „den almindelige og fuldkomne Regel,“ om alle andre Skrifter som blotte Vidner om Lærens Behandling paa forskjellig Tid og Sted. Det syttende Hundredaars Teologer glemte ikke, hvorsomhelst der vistes hen til kirkelige Autoriteter, at føje til: at „Traditioner kun gjælde, naar de stemme med Skriften, men maa tilbagevises naar de staae i Strid med den.“ De vedkjende sig endnu det reformatoriske Løsen: „at Hævd, Vedtægt og Sædvane gjælder ikke ved Anvendelse paa aandelige Ting“; — „Fædrene skulle kun gjælde som Lys, ikke som Guddomme (lumina non numina)“ *). Men i al Stilhed sige

*) I det dogmatiske Hovedværk i 9 Qvartbind (loci theologici) af den berømte jenensiske Theolog Joh. Gerhard († 1639) indeholder det udførlige Afsnit i første Del (de interpretatione s. scripturæ) en Fortolkningsteori udført i fuldkommen reformatorisk Aand.

de selvsamme Teologer og deres Skoler sig løs fra Teorien. Ved enhver Anvendelse gjælder det som given Forudsætning: at „den rene Lære“, den ufravigelige Sandhedsregel for Skriftforstaaelse og Lærebehandling er tilstede og kun tilstede i den ortodoxe Lærebygning, som har sit Grundlag i de symbolske Bekjendelser og er yderligere opført paa denne Grund ved Hjælp af den efterreformatoriske Skolastik.

Saaledes havde Traditionsmagten paa ny indtaget sit midalderlige Stade, — men paa hvilket Grundlag! Istedetfor Romerkirkens tusindaarige Overlevering, som taber sig i Oldtidens første Tider, stod her en modern, neppe hundredaarig Autoritet. Istedetfor en Kirke, som i umindelige Tider har været anlagt paa fra først af at kvæle enhver Rørelse af Frihedsaand, hvor al Opdragelse, Undervisning, gejstlig Indvirkning, kirkelig Foranstaltning gaar ud paa at indpræente blind Underkastelse under det hierarkiske Magtsprog, — staar her et Kirkesamfund, som har tilkæmpet sig Tilværelse og Liv ved at nedkæmpe det kirkelige Tvangssystem, og har sin Styrke i Hævdelse af Trosfrihedens ukrænkelige Ret. Og endelig — istedetfor en Kirke, hvor Teori og Praxis staar i fuld Samklang, idet Kirken i sin Velmagts Tider har havt Magt og Myndighed til at handle i fuld Overensstemmelse med sin Lære: bringe Fornægtere af dens absolute Majestæt paa Baalet, naar lempeligere Midler vare forsøgte forgæves, — her en Gejstlighed, som kun aldeles undtagelsesvis, under sær gunstige Forhold, har kunnet formaa den verdslige Magt til at laane sig dens Arm, men som selv er henvist til blot aandelige Midler, ud over disse kun har teologiske Fordømmelser til Raadighed, som dog langtfra lade sig bruge til enhver Tid med samme Virkning. Fra alle Sider seet, en sælsom Rolle for en evangelisk-protestantisk Kirke: som maskeret Dobbeltgænger af den romerske Kirke! Naar man har Lejlighed til at sé den romerske

Kirkes Prælatur, — disse kirkelige Dignitarier, der skride frem i afmaalt og taktfast Skridtgang, har man ikke vanskeligt ved at forstaa Overlegenheden, der lyser frem af det Fornemme i Holdning, Blik og Mine. Disse Skikkelser bære Bevidstheden hos sig om at være Overleveringstroens ægte Sønner, uden Skyld i noget Brud paa den kirkelige Lydighedspligt, rede til at bringe alt Eget, ethvert Tros- og Samvittigheds-Hensyn som Offer for Kirkemajestætens Fod, henstille det til Godkjendelse eller til Forkastelse. Den dybeste Selvydmygelse er her den største Selvophøjelse. Overfor disse de rette Høikirkemænd maa den evangelisk-protestantiske Kirkes Lærere alle tilhobe finde sig i at staa som mensvorne Frafaldne, der have deres Del af Skylden i det store Kirkebrud. Denne Skyld lader sig ikke udsone, om de end lade sig finde nok saa villige til at give sig ind, nok saa ivrige for at tvinge Andre ind under Trosedikter, som mulig ere ikke mindre stramme, men ere af yngre Datum og ere avede paa egen Haand.

I samme Grad som en enkelt Kirkes Overlevering bliver slaaet fast som udelukkende Regel for Fortolkning af Skriften og Udvikling af Læreindholdet, er selvfølgelig Vejen afspærret for fri Benyttelse af enhver Overleveringskilde, som gaaer i andet Spor. Fra den romersk-katolske Kirke staar ethvert evangelisk Kirkesamfund skilt ved en Principforskjellighed, som angaar selve Tilegnelsens Væsen; — og dog vilde det ogsaa her være Misforstaaelse om man med Uvillie vilde sky enhver Tilnærmelse til Adskilligt, der hidtil staar som ejendommeligt for katolsk Kirkelære eller Kultusliv. Hvor kirkelige Samfund derimod hvile paa det aabenbarede Guds-Ord som eneste kristelig Trosgrund, der vil der vel kunne opstaae Forskjelligheder angaaende Forstaaelse og Livsanvendelse paa flere eller færre Punkter. Men, er Udgangspunktet det samme: Aabenbaringsordet, holdt rént og frit for menneskelige Tilsætninger, — og er Ende-

punktet, Formaalet det samme: Gudstilbedelse og Gudfrygtighed efter det hellige Ords Anvisning: — ville Forskjelligheder, hvor de opstaa, ikke savne deres Betydning og Værd; de ville tjene til at forebygge Ensidigheder i den ene og den anden Retning, til at bevare den rette christelige Vidde i Udvikling af Lære og Liv. Det kan derfor ikke nok beklages, at Forholdet imellem de to evangeliske Kirkesamfund har allerede i Reformationens Hundredaar og end mere i det efterfølgende — især deleshed fra luthersk Side — dannet sig saaledes at en gjensidig frugtbringende Indflydelse er afskaaret. Lutherdommens Stilling til den romerske Kirke var ikke mere spændt og fjendtlig end til den reformerte*). Og unægtelig — hvor enhver nok saa lempelig Tilnærmelse hen imod kalvinsk Tankeretning blev opsporet som Kryptokalvinisme, og hvor dette Navn gjaldt som Betegnelse for alskens Antikristelighed, der var man paa bedste Vej til at indslaa Romanismens Spor. Naar det i den romerske Katekismus (III. 2, 7. I. 10, 9) hedder: „i Kjetteri falde alle de, som ikke tro hvad den hellige Moderkirke foreskriver at tro," og: „det tør ikke nægtes at jo Kjetterne ere undergivne Kirkens Magt, saa at de stilles for dens Ret, straffes og fordømmes ved Anathema", — da er Alt her i fuldkommen god Konsekvents. Men naar det i Konkordieformelen udtales**): „vi agte ikke i dette Skrift eller i hvilketsomhelst andet at afvige endogsaa kun et Haarsbred (vel transversum unguem) fra den Augsburgske Bekjendelse", da

---

*) Den dresdenske Hofpræst Polykarp Lyser I ved Konkordieformelens Tid († 1610) paatog sig at drøfte dette Spørgsmaal i en Dedikation til Kurfyrste Kristian I af Sachsen: „om, hvorledes og hvorfor man heller skal pleje Samkvem med Papisterne, og ligesom have mere Tiltro til dem end med og til Kalvinister". Tholuck: Lebenszeugen der luth. Kirche. S. 258.

**) Solida declaratio. Indledn.

stemmer det ikke alene mindre vel med den forudgaaede Erklæring om den hellige Skrift som eneste Sandhedsregel og kristelig Prøvesten, men der ligger heri Nøglen til en inqvisitorisk Sporkunst, saaledes som den har udfoldet sig i det 17de Hundredaars Lutherdom. Protestantiske Teologer, som have forstaaet at udfinde Kjetterier i dusin- ja i hundredvis i Skrifter, der have været til rigest Velsignelse for sandt kristeligt Liv (af Joh. Arndt, Spener o. Fl.), kunne dristig træde i Væddestrid med Dominikanere eller Jesuiter. Og endnu den Dag i Dag frembyder Ny-Lutheranismen i Tydskland ganske det samme Billede: af al Magt bliver der arbejdet Papister og Jesuiter i Hænderne ved den fjendtligste Stilling til de reformerte Trosbrødre.*)

Det er Frihedsaanden i det attende Hundredaar, der først aabnede Øjnene for Blendværket, som dreves med Grundsætninger, der kun bleve opstillede for at fornægtes i Gjerning. Det er nutildags almindelig Skik at samle alle dem, der staa som Mærkesmænd for Attenhundredaarets Teologi, hvor stor end Forskjellen imellem dem kan være, i én Bunke under den bekvemme Fællesbenævnelse „Rationalister“, og ligesaa vilkaarligt at betragte dem alle tilhobe som vantro, fornægtende Fritænkere; hvorved der tillige — i Forbigaaende sagt — er vundet en brugbar Folie for egen formentlig Fuld- og Rettroenhed! Ganske vist manglede der hos hin Slægt det rette Syn paa, den rette Sands for det kristelige Trosinhold i dets Helhed og Fylde; meget af det Betydningsfuldeste og Ejendommeligste blev liggende udenfor Synskredsen. Det er netop Reforma-

*) „Der gives en Ortodoxi, om hvilken man kan sige at den er en Vederstyggelighed for Herren. Det er de Ortodoxe, som ikke kunne existere uden at arbejde paa at forstyrre Andres Existents, ligesom Ilden, der kun er til saalænge den fortærer.“ Kahnis: Zeugniss gegen Hengstenberg. S. 66.

tionens Storhed at de, ledede i lige Grad af kristelig Friheds- og kristelig Fromheds-Interesse, have kunnet varetage begges Krav i lige Grad. I det attende Hundredaar optoges Sind og Interesse aldeles overvejende af den første. Men det er baade ubilligt og uhistorisk at søge Maalestok og Vurderingsregel alene i det Manglende, med Forbigaaelse af det positiv Fortjenstlige, og endnu mere at blive staaende ved Yderlighederne, hvor det Aand- og Smagløse har blottet sig indtil Karikatur. Hin Retning har, med al sin Ensidighed, havt og har beholdt sin store Betydning for den kommende Tid. Den reformatoriske Aand, som henved et Par hundrede Aar havde været forstenet, som havde rørt sig i Spener og hans Skole, men dengang var bleven trængt tilbage ved Ortodoxiens Overmagt, slog her igjennem. Det var atter, ligesom i det sextende Hundredaar, Trosfordringen, der, rejst i Individets Navn, trængte sig frem: Fordringen af Frihed og Ukrænkelighed for egen, personlig Tro istedetfor en Bekjendelse, skoleret formuleret og lagt Lærere og Menigheder paa Læberne ved kirkepolitisk Magtsprog. I al teologisk Fattigdom er her et virkelig reformatorisk-evangelisk Fremskridt: — personlig, levende og frugtbar Trostilegnelse — umiskjendeligt overfor Fortiden. Paa Fattigdommen er det blevet Efterkommernes Sag at bøde. Men paa hvad Punkt vilde vel disse Efterkommere befinde sig, om Reformationens Befrielsesværk ikke dengang havde tilkæmpet sig sin haardt tiltrængte Fortsættelse! Hvorsomhelst et overskuende Blik formaar at samle de forskjellige Slægtfølger i deres indbyrdes Aandsforbindelse, vil denne Erkjendelse nødvendig trænge sig frem.*)

---

*) „Det vil inden kort Tid blive næsten umuligt at vurdere rettelig de betydelige Mænd i det attende Hundredaar, fordi de Livsforhold, i hvilke deres Opvæxt falder, allerede maatte være fremmede og utilgæn-

V.

Under den ene eller under den anden Form maa ethvert Kristensamfund vide sig forenet med Kristus, som Legemet med sit Hoved: ved en Overlevering altsaa, hvis første Udspring ikke kan søges uden der, hvor Kirken selv har sit Udspring. Men, er det dette Forhold til Kristus — aandeligt, levende Forhold ad aandelige Veje, eller ren historisk Forhold ved Dokumenters Hjælp —, der er det sande Særmærke for de enkelte Kirkesamfund, saa hører det tilvisse til de mærkelige Tidstegn, naar der iblandt de nyeste Bevægelser og Læreretninger i den romerske og den evangeliske Kirke kan paavises saadanne, hvor Traditionsbegrebet bliver opfattet — hist i evangeliserende, her i romaniserende Form.

I de første Decennier af dette Hundredaar har den romerske Kirke frembudt en Række af højtdannede Ordførere (Fr. Baader, Hug, Möhler, Sailer, Diepenbrok, Wessenberg o. Fl.), som, under Bestræbelsen for at udsone Katolicismen med Nutidens videnskabelige Retning, uvilkaarlig bleve førte nærmere hen imod Protestantismen i flere Punkter. Paa Spørgsmaalet: „Hvad er Tradition?“ er der saaledes — for at anføre et Exempel — givet følgende Svar: „Den er i subjektiv Betydning: den kirkelige Sands, som er tilstede i Kirken og forplanter sig ved den kirkelige Opdragelse; Ordet, som lever bestandig i de Troendes Hjerter, — i objektiv Betydning:

---

gelige for den nærmestfølgende Slægt. Den Aandssfære, hvori hine Mænd bevægede sig, var mindre høj og mindre dyb end Nutidens; men i den fladere Tid tænkte de dybt og højt, medens i den dybere Nutid den yngre Slægt lever hen i uforstyrret Magelighed. Den ufortrødne, paa Sandhed, paa forhøjet Menneskelighed og paa Tilnærmelse til Gudlighed rettede Stræben hos disse Mænd er og bliver altid noget Stort.“ Af Fr. Perthes's Leben. II. 223—224.

Kirkens Fællestro, som den lever igjennem alle Hundredaar i ydre historiske Vidnesbyrd, — i denne Betydning sædvanlig nævnet som Rettesnor for Skriftfortolkningen, som Trosregel. Skriftordet er Ét med det levende Ord, det paa Papir og Pergament optegnede Ord, Ét med det, som ved den Hellige Aands Kraft er indgravet i Hjerterne." Saadanne Udtalelser af en romersk-katolsk Teolog*): den kirkelige Tradition som „kristelig Sands", der forplanter sig i de Troende og ved disses Indvirkning paa Andre, — som „kristelig Fællestro", der giver sig altid nye Vidnesbyrd fra Slægt til Slægt, og som, grundet i „Skriftordet, der atter er Ét med det levende Ord", er og bliver ledende „Trosregel" — ligge ligesaa fjernt fra den romerske Kirkes Lærebygning og hele Tankegang, som de aabenbar vise tilbage til den oldkirkelige (alexandrinske) Opfattelse, fornyet og kirkelig indviet ved Reformationen.

Som Modstykke til denne Fremtoning staa Strømninger, som; udgaaede fra den evangeliske Kirke, bære hen imod Romerkirken. England, hvor det kirkelige Gjenfødelsesværk er bleven staaende paa Halvvejen, idet Trosvished og Kirkelighed søger sin Besegling, ligesom Romerkirken, ved „biskoppelig Succession", viser sig som det mest lovende Opland for romersk Proselytiver: — hvor der for 50 Aar siden taltes 5000 Katholiker, regnes der nu mere end 2 Millioner, fordelte imellem 12 Kirkefyrster. Men selve den høje biskoppelige Kirke har et Jordsmon at tilbyde med naturlig Frugtbarhed for planmæssige, ved Aandsevne og Villieskraft understøttede, Arbejder paa at faa den engelske Kirke lidt efter lidt omstøbt i katoliserende Form. I over 30 Aar (siden 1833) staaer det som altid bestemtere fremtrædende Formaal for Pusejismen, udgaaet fra oxfordske Universitetslærere, at bevirke en kirkelig Romani-

*) J. A. Möhler (Prof. i Tübingen, † 1838): Symbolik S. 271. 377.

sering, en Indpodning i den anglikanske Kirke af den romerske Katolicismes Hovedlærdomme og Hovedritus, med Bortskæring af enkelte Udvæxter. Tilnærmelsen er forsøgt og bliver forsøgt Trin for Trin, dels ad dogmatisk Vej: ved i Rækker af Smaaskrifter (Traktater, 90 i Tallet) at give en Fremstilling i folkelig og vindende Form af Romerkirkens Grundlærdomme: om oldkirkelig Tradition som autentisk Trosregel, om Sakramenternes Stilling fremfor Guds-Ordet som „ene saliggjørende Naademidler", om den biskoppelige Succession som Betingelse for Kirkens Fuldmagt til at forvalte Sakramenterne med saliggjørende Virkning, — dels ved Forsøg paa at udstyre Gudstjenesten med Laan af Ceremonier og Kostumer fra den romerske Kirke (Ritualisme). De Fremskridt, som denne Retning har gjort hos det protestantiske Englands Gejstlighed og Aristokrati, ere vel skikkede til at vække protestantisk Sorgløshed af dens velbehagelige Ro. Samtidig er en lignende Retning indslaaet i Irvingianismen, som i de senere Aar har overplantet sig fra England til Fastlandet. En ubetinget, ufejlbar Kirkeautoritet skal her være opnaaet ved underfuld Gjenfødelse af Apostolatet i dets oprindelige Magtfuldkommenhed, der nu som fordum antages at være i Stand til at sætte den hellige Menighed i Besiddelse af de tabte Naadegaver. — Inter er naturligere end at der hos Saadanne, som i Sind og Hjerte staa den romerske Kirke nærmere end den evangeliske, er fremkaldt lyse Forventninger ved det til December f. A. sammenkaldte Koncilium i Rom. Pave Pius har i sin foranførte „apostolske Skrivelse" henvendt sig til „alle Kristne", — ogsaa dem, der „ikke holde fast ved den katolske Kirkes Enhed og Sandhed!" En Gejstlig af den engelske Kirke Dr. Cumming har deraf taget Anledning til at rette en Forespørgsel til det katolske Englands Primas, Ærkebiskop Manning (selv ivrig Forfægter af Ufejlbarheds-Dogmet): „om det staar ham frit at indfinde

sig ved Konciliet og tage frit til Orde angaaende Grundene, der endnu holde den protestantiske Kirke borte fra den katolske". Efter Ærkebiskoppens Henvisning („de modo agendi responsum reddere potest sola auctoritas suprema") henvendte han det samme Spørgsmaal til „den hellige Fader: ut certior fiam, quæ et quanta libertas loquendi nobis concedatur". Det pavelige Svar herpaa, som kom Spørgeren tilhænde gjennem den romerske Ærkebiskop: „Kirken kan ikke tilstede fornyet Drøftelse angaaende Vildfarelser, over hvilke der, efter moden Beraadslagning, er afsagt Kjendelse og Dom" *), synes imidlertid ikke indbydende for protestantiske Hospitanter.

Hvilken Stilling Grundtvigianismen indtager til Katolicismen og den katoliserende Retning i Nutiden? Derom — og kun ved denne ene Side er der her Anledning til at dvæle — kan der dømmes meget forskjelligt, efter som man hæfter Øjet paa den grundtvigianske Læreform eller den grundtvigianske Livsretning; de gaa begge til ganske forskjellige Sider. Et stærkere Modstykke til den kirkelige Enhedslov kan der ikke tænkes, end hvor Individerne, hver Enkelts Skjøn gjælder Alt og Kirkesamfundet kun saa Meget, som de Enkelte ville lade den gjælde for; et stærkere Modstykke kan der ikke paavises til den absolute Ensformigheds-Regel, end hvor — ifølge Forvexling af Vilkaarlighed med Frihed — enhver Lov og lovordnet Form bliver betragtet som Krænkelse af almindelig menneskelig og kristelig Friheds Ret. Men, paa den anden Side: hvor Forholdet imellem de to Kirkesamfund, det katolske og det evangelisk-protestantiske, stilles frem som „Modsætning imellem to Æventyr": „det papistiske Æventyr (om Paven som Apostoliker og om Haands-Paalæggelsen som Grund-Sacramentet, hvorved Aanden forplantes og Kirken opretholdes) som glim-

*) N. evang. Kirchenz. 1869. N. 41.

rende, blendende og tilsyneladende velgjørende", — „det protestantiske Æventyr (om Skriften som et Himmelbrev, der er faldet ned fra Skyerne(!)), der er plat og flaut som vel muligt": der maa unægtelig Stillingen synes stærk balancerende, Valget imellem de tvende Æventyr ingenlunde være let. Og naar det videre, som Følge af det formentlig Uholdbare i Stillingen, skal være absolut nødvendigt at lægge en ny Grund under den evangelisk-lutherske Kirkebygning, hvorved Sakramentordet træder i Skriftordets Sted som „det evige Livs Ord af Vorherres egen Mund", vidunderlig bevaret fra Slægt til Slægt*); naar den kirkelige Tradition saaledes bliver paa midalderlig Vis indmuret i en eneste Artikelform, og den ufravigelige Brug af samme bliver paa den mest exklusive Maade erklæret for Christelighedens Mærke: saa tør man i al Fald ikke undre sig over om Grundtvigianismen paa Frastand tager sig ud for katolske Teologer, der have skarpt Øje for Tidens kirkelige Symptomer, som om „Grundtvigianismen udspringer af en Anskuelse, nær beslægtet med Principerne hos de engelske Traktarianere". Den samme Seer tager heraf Anledning til at ønske den katolske Verden til Lykke med: at „den troende Protestantisme ikke længere har nogen virkelig Jordbund i Danmark"**). Heldigvis kjende vi

---

*) Grundtvig: Kristelig Samler. VII (1861) I. S. 146. Syvstjernen, S. XI-XII: „Skjønt Lutheranerne beholdt samme „Tro og Daab" som Apostlene . . , saa kunde de dog kun meget lidt oplives og slet ikke oplyses derved, fordi de hildede sig i Selv-Modsigelse og stræbte bestandig at slaa ihjel med Bogstaven hvad Aanden gjorde levende hos dem, saa det er først nu at Kristen-Livet kan voxe og Lyset oprinde, da vi har opdaget, at det er af Herrens eget Munds-Ord til hele Menigheden ved Daaben og Nadveren at baade det kristelige Liv og det kristelige Lys oprinder, saa derpaa skal Kristi Aand kjendes, og derigjennem virker den Hellig Aand".

**) Døllinger: Kirche und Kirchen. S. 367-368.

selv bedre den historiske Sandhed, og det staar i vor Magt at sprede det falske Lys, hvori vi kunne staa for den øvrige protestantiske Verden: ved at bringe ud af de religiøse Bevægelser i vor Midte hvad der lader sig holde fast og kan love Frugt for Troen og for Livet, paa samme Tid som vi med al Bestemthed vise bort hvad der hører hen i Digtningens luftige Verden, og derfor ikke vil undgaa at bortskylles af Tidens Strøm.

Det kirkelige Samfund, den kirkelige Samfundsorden har i Nutiden Kamp at bestaa fra to høist forskjellige Sider: med dem, der i Kristendom og kristelig Kirke sé Hovedhindringen for Udvikling af Menneskelivet i fuld, ubunden Frihed, som af al Magt maa bekæmpes i Humanitetens Tjeneste, — og med dem, der drives af kristelig Nidkjærheds Aand, men ville have Alt henført umiddelbart til de Enkelte, uden Øje for de Farer, imod hvilke der alene gives Betryggelse i velordnet Samfundsliv, for alle de Goder, der tilflyde de Enkelte derfra. Overalt, nær og fjern, gjentager det samme Stormløb sig imod Folkekirkerne, den kirkelige Samfundsret. Intetsteds vil man nøjes med at ændre og rette, udfylde og beskære; det er Samfundets Grundpiller, hvis Modstandskraft bliver stillet paa Prøve Hvor der er en Fornemmelse som om Jorden gynger under Fødderne, hvor det Nye trænger sig frem paa alle Punkter, tidt af ingen anden Grund end fordi det er nyt, hvor det Gamle trænges af Vejen, ofte kun fordi det er gammelt, der vækker det Overleverede og Nedarvede, det Sædvanlige og Tilvante en uvilkaarlig Deltagelse. I Nødværgestillingen faar alt Saadant en større, som det synes mere berettiget Vægt, end der ellers vilde tilkomme det. Dog er det netop til saadan Tid af yderste Vigtighed at have aabent Øje for For-

skjellen imellem det Væsenlige og det Tilfældige, det Centrale og det Periferiske. Skal det lykkes at værne og frede om lovordnet Liv og Virksomhed for Kirkesamfundet og om de uundværlige Betingelser og Midler for samme, da tør Forsvarskræfterne ikke spredes og ødes paa det, der kun staar i løs Forbindelse med et eller andet af Yderpunkterne. Ogsaa om denne Visdom i Forsvarstaktiken kan der findes en Mindelse i det gamle Ord: „Herren har sagt: jeg er Sandheden, ikke: jeg er Sædvanen; derfor bør, naar Sandheden er kommen for Dagen, Sædvanen vige for Sandheden".

De for Aaret 1869

indkomne Prisafhandlinger.

Til Besvarelse af de i forrige Aar udsatte Prisspørgsmaal indkom der 8 Afhandlinger, nemlig 1 theologisk, 1 juridisk, 1 medicinsk, 1 æsthetisk, 3 historiske, og 1 philologisk.

Vedkommende Censorers Bedømmelser af disse Arbejder lyde saaledes:

I. Den theologiske Afhandling.

Over det opgivne Prisspørgsmaal: „Skildring af den danske Kirkes synodale Virksomhed i Middelalderen og efter Reformationen“, er indkommen en Afhandling med Motto af Luther. Forfatteren synes ikke tilstrækkeligt at have stillet sig det Maal klart, hvorhen han vilde stræbe, samt tillige at savne ikke faa af de Forudsætninger, der ere Vilkaar for Spørgsmaalets heldige Løsning. Forkundskaberne til saavel den danske Kirkes som Nabokirkernes Historie kunde have været betydeligere, Plan og Ordning anskueligere og Brugen af Kilderne mere kritisk, end Tilfældet er. Man mærker paa alle Punkter, at Forfatteren ikke meget har syslet med historiske Undersøgelser. Derfor lader ogsaa det vundne Udbytte en hel Del

tilbage at ønske, medens Forfatteren heller ikke kan siges at være i Besiddelse af synderlig stor Fremstillingsevne. Ledet af disse Grunde, kan Fakultetet ikke stemme for en Prisbelønning af hans Afhandling. Derimod har han med paaskjønnelsesværdig Flid taget fat paa den ingenlunde ganske lette Opgave, og de foreliggende Samlinger røbe en Interesse for det kirkehistoriske Studium, som fortjener Opmuntring. Af Hensyn hertil har Fakultetet ment at kunne tilkjende Forfatteren et Accessit.

Det theologiske Fakultet, den 15de Marts 1870.

H. N. Clausen. *C. E. Scharling.* *H. Hermansen.*
Fr. Hammerich.

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Cand. theol. F. A. O. Rugaard.

II. Den juridiske Afhandling.

Til Besvarelse af den i 1868—69 udsatte Prisopgave i Lovkyndighed: „At udvikle Begrebet om Bedrageriforbrydelsen" er der til Fakultetet indkommet een Afhandling, der har til Motto: „Es erben sich Gesetz' und Rechte Wie eine ew'ge Krankheit fort; Sie schleppen von Geschlecht sich zum Geschlechte, Und rücken sacht von Ort zu Ort." (Goethe).

Fakultetet kan ikke betragte denne Afhandling som et alvorligt Forsøg paa at besvare den stillede Opgave, da Forfatteren aldeles ikke har indladt sig paa nogensomhelst Undersøgelse af Bedrageriets Begreb efter dansk Ret, og i Virkeligheden heller ikke har prøvet paa nogen Udvikling af dette Begreb efter Forholdets Natur, men ladet sig nøje med Meddelelser om enkelte tydske Forfatteres Opfattelser, og for sit eget Vedkommende med en Henvisning til hvad Sprogbrugen formentlig hjemler, i Forbindelse med nogle Bemærkninger om

det Ejendommelige ved Forbrydelsen Falsk. Der vil derfor ikke kunne være Spørgsmaal om at tilkjende Forfatteren den akademiske Prisbelønning.

Det juridiske Fakultet, Kjøbenhavn den 15de Marts 1870.

J. Gram. *A. Aagesen.* *J. Nellemann.* *Goos.*

III. Den medicinske Afhandling.

Som Besvarelse af den for 1868—69 givne Prisopgave i Lægevidenskaben: „En kritisk Fremstilling af Ollier's og Sédillet's Resectionsmethoder og disses Resultater med Hensyn til Regeneration“ er der indkommet en Afhandling med Motto: „Périoste fait les os.“ Flourens.

Efter en historisk Indledning, som dog ingenlunde er udtømmende, især hvad den physiologiske og pathologiske Side af Sagen angaar, gives der i Afhandlingen en Udsigt over de af Ollier og Sédillet udførte Forsøg, en Skildring af selve Operationsmethoderne med de af de to Chirurger opstillede Indikationer for disse, og dernæst en Oversigt over den Strid, som udspandt sig om Methodernes Fortrin og Mangler, samt Meddelelser om de af Andre foretagne Kontrolforsøg, hvortil slutter sig en lille Række af Forsøg, som af Forfatteren ere udførte paa Kaniner. Med Rette udhæver dog Forfatteren, at Hovedvægten bør lægges paa de kliniske Iagttagelser af Operationernes Udførelse i den chirurgiske Praxis; en væsenlig Del af Afhandlingen udgjøres derfor ogsaa af de i en overskuelig tabellarisk Form sammenstillede Rækker af Tilfælde, som Forfatteren har uddraget af Litteraturen, og paa disse skal da den endelige Dom over Operationsmethoderne bygges. — Vi finde imidlertid paa de fleste Punkter i Afhandlingen en vis Ubehjælpsomhed i Behandlingen af Stoffet, en fremtrædende Mangel paa Orden og Sammenhæng og ikke sjeldent tillige paa Klarhed i Fremstillingen,

der tilmed ikke overalt er fri for en uheldig Sammenblanding af det Væsenlige med det Uvæsenlige; — selve Benyttelsen og Bearbeidelsen af det kliniske Materiale lader ikke lidet tilbage at ønske, og Forfatteren synes her at være ubekjendt med de Bidrag til Bedømmelsen af Operationernes Resultat, som findes nedlagte i vor egen Litteratur; som en væsenlig Mangel maa vi da ogsaa udhæve, at det, som burde være Hovedgjenstanden for Undersøgelsen, — nemlig den „kritiske" Vurdering af Operationsmethoderne saavel i Almindelighed som ligeoverfor specielle Indikationer —, ingenlunde kommer til sin fulde Ret, idet netop dette Punkt er mindst udførligt og udtømmende behandlet.

Vi kunne altsaa ikke erkjende, at det er lykkedes Forfatteren tilfredsstillende at løse den stillede Opgave; men i Paaskjønnelse af den Flid, han har udvist især ved Samlingen af de kliniske Iagttagelser, og i Betragtning af at han dog i det Hele taget maa siges at have betraadt den rigtige Vej, som ved et mere modent Overblik kunde have ført ham til Maalet, mene vi dog, at der kan tilkjendes ham „Accessit".

Kjøbenhavn den 3die Marts 1870.

Saxtorph. *F. Schmidt.* *C. Reisz.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Cand. med. Chr. Fenger.

IV. Den æsthetiske Afhandling.

I Anledning af Universitetets Prisopgave for 1868—1869: „Hvad er det Bestaaende i Poesien og hvorvidt er der Noget deri, der kun har Betydning for en bestemt Tid", er der blevet indsendt et lille poetisk Forsøg med Motto: „Digter! der er Sandhed i dit Værk", o. s. v. Comiteen har ikke kunnet opdage, at det Indsendte staar i nogetsomhelst Forhold til den

stillede Opgave, og skal derfor afholde sig fra enhver Kritik deraf.

Den 10de Marts 1870.

C. Hauch. *J. L. Ussing.* *H. Brøchner.*

V. De historiske Afhandlinger.

Universitetets Prisspørgsmaal i Historie for Aaret 1868—69 fremsatte denne Opgave: „En kritisk Oversigt og Bedømmelse af den nyere Tids Oplysninger og Undersøgelser om Wallensteins politiske Stilling og Planer efter Slaget ved Lützen til hans Død". Spørgsmaalet har fremkaldt tre Besvarelser. En af dem har til Motto disse Ord af Lessing i hans Rettungen des Horaz: „Ungerecht wird die Nachwelt nie seyn. Anfangs zwar pflanzt sie Lob und Tadel fest, wie sie es bekommt, nach und nach aber bringt sie beides auf ihren rechten Punkt". En anden af Besvarelserne har til Motto Sætningen: „Nil nisi verum". Den tredie betegnes med disse Ord af Richelieus Memoirer: „La bonne ou mauvaise réputation dépend de la dernière période de la vie".

Foreløbig maa her bemærkes, at, efter at Prisspørgsmaalet var udsat i Aaret 1868 og inden Terminen for dets Besvarelse var udløbet i Aaret 1869, blev i forrige Aar den i Spørgsmaalet tilsigtede historiske Litteratur forøget ved et nyt Bidrag fra en af Tydsklands mest ansete historiske Forfattere, nemlig ved L. v. Rankes Geschichte Wallenstein. Dette Skrift, der dog snarere kan siges at handle om Trediveaarskrigens Historie i Almindelighed, end særlig om Wallensteins, har imidlertid ikke gjort den udsatte Prisopgave overflødig.

Forfatteren til den Afhandling, der er betegnet med Motto af Lessing, har med megen Omhu og Grundighed sat sig ind i den stillede Opgave og leveret et Arbejde, der i det Hele

maa kaldes tilfredsstillende. Om endog Opfattelsen af Wallenstein i enkelte Henseender neppe kan frikjendes for at lide af Ensidighed, og Fremstillingen stundom er noget søgt, ere disse Mangler dog ikke saa store, at de kunne være til Hinder for at tilkjende Forfatteren den udsatte Prisbelønning.

Den med Motto: „Nil nisi verum“ indgivne Afhandling røber i det Hele Flid og en forstandig Opfattelse af Forholdene og Wallensteins Stilling til disse, men lider af Mangel paa Klarhed og Bestemthed, ligesom der i høi Grad savnes Citater, og Fremstillingen paa nogle Steder ej er fri for at være kejtet. Paa Grund af disse Mangler kunne vi kun tildele Forfatteren et Accessit.

Den tredie Afhandlings Forfatter, der har taget sit Motto af Richelieus Memoirer, har indskrænket sig til at give en Oversigt over Wallensteins-Litteraturen, der imidlertid er for kortfattet og ufuldstændig til, at hans Afhandling kan komme i Betragtning til Prisbelønning.

Kjøbenhavn den 14de Marts 1870.

Fr. Schiern. *C. F. Allen.* *E. Holm.*

Ved Aabningen af Navnesedlerne fandtes Forfatteren af den første Afhandling at være Stud. mag. C. F. Bricka, — Forfatteren af den anden Cand. jur. Chr. Treschow, Attaché ved det kgl. Gesandtskab i London.

VI. Den philologiske Afhandling.

Over den ifjor udsatte Pris-Opgave i den klassiske Philologi: „at fremstille de hos Thukydid, især i Talerne forekommende Anakoluthers særegne Former“ er indkommet en ikke med noget Motto betegnet Afhandling. Denne Afhandling bærer Spor af et ikke ringe Studium af græsk Grammatik, af

flittig Læsning af Thukydid og af omhyggelig Samling af Stof til Opgavens Bearbejdelse; men Bearbejdelsen selv er utilfredsstillende. Anakoluthets Begreb bestemmes meget vilkaarligt og saaledes, at det omfatter en Mængde forskjelligartede syntaktiske Uregelmæssigheder, som efter Sprogbrugen slet ikke kunne henføres dertil. Paa dette Grundlag er derefter bygget en meget detailleret Inddeling, og under dennes med en kort og ikke synderlig tydelig Forklaring indledede Rubriker ere de thukydideiske Exempler anførte. Der savnes ethvert Forsøg paa en Fremhævelse af det Ejendommelige i Thukydids Stil og i hans Anvendelse af Anakoluthet i Sammenligning med den hos andre ældre græske Prosaister fremtrædende Frihed og Afvigelse fra den regelbundne Gang i Talens og Periodens Form; der er neppe anført et eneste Sted af nogen anden Skribent. Ligesaavel savnes enhver Udvikling af de fælles og karakteristiske Hovedmotiver for Anakoluthet hos Thukydides, navnlig som det fremtræder i Talerne i Modsætning til den egentlige Fortælling, hvoraf det er en Følge, at Afhandlingen ikke fører til noget for den exegetiske Behandling af Thukydides vejledende Resultat, aldeles afset fra hvad der kunde indvendes imod enkelte Steders Opfattelse. Ogsaa den latinske Sprogform er meget tung og aldeles modernskolastisk. Vi kunne derfor ikke tilkjende Forfatteren nogen Belønning.

Den 14de Marts 1870.

J. N. Madvig. *J. L. Ussing.*

Universitetets Pris-Spørgsmaal

for Aaret 1869—70.

---

1. I THEOLOGI.

En dogmatisk og historisk Undersøgelse af Lærefrihedens Ret og Grændser i den protestantiske Kirke.

2. I LOVKYNDIGHED.

At udvikle Betydningen af Adskillelsen imellem Factum og Jus paa Civilprocessens Omraade.

3. I STATSVIDENSKAB.

Efter en kort historisk-statistisk Fremstilling af de skandinaviske Bankers Opstaaen, Udvikling og Virksomhed ønskes Spørgsmaalet om Bankfrihed belyst med særligt Henblik til de i de seneste Aar i Frankrig derom førte Forhandlinger.

4. I LÆGEVIDENSKAB.

En Fremstilling og kritisk Vurdering af de forskjellige Tiders Anskuelser om Fosterets Stilling og Leie-Forandringer under Svangerskabet, samt om de Aarsager, som betinge det regelmæssige Fosterleie ved Fødslen.

5. I PHILOSOPHI.

At paavise Forholdet imellem Schellings Naturphilosophi og Fichtes Videnskabslære.

6. I ÆSTHETIK.

Indenfor hvilke Grændser kan en Mythologi, der ikke længere er Gjenstand for Tro, faa Betydning for Poesien og Kunsten?

7. I HISTORIE.

At fremstille de nederlandske Stæders Handelsforhold til de tre nordiske Riger indtil Freden i Speyer 1544, og deres Betydning saavel i andre Henseender som med Hensyn til de politiske Forhold.

8. I CLASSISK PHILOLOGI.

Plutarchi vita Pelopidæ justo commentario enarretur.

Der forlanges en exegetisk Bearbejdelse af Plutarchs Biographi af Pelopidas.

9. I ØSTERLANDSK PHILOLOGI.

At give en Fremstilling af Orddannelseslæren saavel i Vedasproget som i det classiske Sanskrit.

10. I MATHEMATIK OG ASTRONOMI.

Man skal udvikle, hvorledes en given Flades Krumningslinier lade sig bestemme saavel analytisk som synthetisk, og gjøre Anvendelse af de angivne Methoder paa de mest bekjendte Arter af Flader.

11. I PHYSIK OG CHEMI.

Der fordres en Fremstilling af de Anvendelser, som i videnskabelig og praktisk Retning ere gjorte af Elektromagnetismen i de 50 Aar, som ere forløbne siden dens Opdagelse.

12. I NATURHISTORIE.

Da der i den senere Tid er vakt Tvivl om flere Punkter i Insektædernes (Mammalia insectivora) og Flagermusenes Liv, ønsker man selvstændige Undersøgelser og Iagttagelser over vore indenlandske Insektædere med Hensyn til deres Næring og Tandsystem; dette sidste fordrer man beskrevet i begge dets Sæt og Gangen i Tandskiftet nøje angivet for hver af Slægterne i det mindste. Lignende Undersøgelser og Iagttagelser ønskes anstillede paa et Par af vore almindelige Flagermus. Ved Sammenstilingen af det vundne Udbytte maa tillige tages Hensyn til, hvad der i denne Retning allerede maatte være bekjendt.

Oplysende Præparater og Tegninger maae følge med Besvarelsen.

Anm. Besvarelserne af Opgaven i den classiske Philologi skulle affattes paa Latin og Besvarelserne af den æsthetiske Opgave paa Dansk; til alle de øvrige benyttes enten det danske eller det latinske Sprog, efter Forfatterens frie Valg. Afhandlingerne maa indsendes til Universitetets Rector inden den 1ste December 1870, med Undtagelse af Besvarelserne af den naturhistoriske Opgave, til hvis Indlevering Tiden staar aaben indtil 1ste December 1871. Adgangen til at vinde Prismedaillen er ikke længere indskrænket til akademiske Borgere og ubefordrede Candidater, som ikke staa i noget offentligt eller andet Embede, men staar aaben for Enhver, som, uden at have opnaaet fast kongelig Ansættelse paa den Tid Prisopgaven besvares, maatte føle sig opfordret til at deltage i Concurrencen.

Ved nærværende Skrift indbydes til Universitetets forestaaende Højtidelighed i Anledning af Hans Majestæt Kongens Fødselsdag. Festen er berammet til Tirsdag den 12te April Kl. 12. Talen holdes af Universitetets Rektor Prof. Dr. H. N. Clausen.

Festen holdes i Universitetets Festsal. Den aabnes og sluttes med den for denne Højtidelighed bestemte Kantate, der udføres af Studerende.

Videnskabens og Universitetets Venner og Velyndere indbydes til i Forening med Universitetets Lærere og Studerende at overvære Festen og ved deres Nærværelse bidrage til dens Forskjønnelse.

Kjøbenhavn den 4de April 1870.

Under Universitetets Segl.

1870.